

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POLITOLÓGIE

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Trnava 2009

Emília Podoláková

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POLITOLÓGIE

DIPLOMOVÁ PRÁCA
MLÁDEŽ A JEJ VÝCHOVA K AKTÍVNEMU OBČIANSTVU

TRNAVA 2009

Emília Podoláková

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE

Filozofická fakulta
Katedra politológie
Akademický rok: 2008/2009

ZADANIE DIPLOMOVEJ PRÁCE

Meno a priezvisko: Emília Podoláková
Študijný odbor: Politológia
Názov témy: Mládež a jej výchova k aktívnemu občianstvu

Zásady spracovania diplomovej práce:

Vzhľadom na to, že problematika aktívneho občianstva mládeže nie je dôkladne preskúmaná a neexistuje ani komplexný výskum podávajúci vyčerpávajúcu odpoveď na všetky nej týkajúce sa otázky, je cieľom predloženej práce priblížiť a lepšie pochopiť aktívne občianstvo mládeže. A to jednak na základe teoretických poznatkov o mládeži a aktívnom občianstve a jednak prostredníctvom obsahovej analýzy základných dokumentov vybraných mládežníckych organizácií. V súvislosti s mládežníckymi organizáciami je ďalším cieľom práce potvrdiť, respektíve vyvrátiť hypotézu, že mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu.

Vedúci diplomovej práce:

Prof. Mgr. Macháček, CSc.
Katedra politológie FF UCM

Termín odovzdania diplomovej práce:

30. 6. 2009

PhDr. Gabriela Ručková
dekanka FF UCM

PhDr. Peter Horváth, PhD.
vedúci katedry

Trnava, 30. 6. 2009

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra politológie

ABSTRAKT

Názov diplomovej práce: Mládež a jej výchova k aktívnemu občianstvu
Meno a priezvisko: Emília Podoláková
Akademický rok: 2008/2009
Vedúci diplomovej práce: Prof. Mgr. Macháček, CSc.

Hlavnou témou diplomovej práce je aktívne občianstvo mládeže, ktoré je rozsiahlou a zložitou oblasťou výskumu politických vied zaoberajúcich sa objasňovaním vzťahov a závislosti medzi mládežou a politickým systémom. Práca je rozdelená do troch kapitol. Prvá kapitola je úvodom do problematiky, predstavuje všeobecné teoretické východiská. Druhú kapitolu tvoria politické práva, ktoré reálny zmysel nadobúdajú až vtedy, keď sú poznané a využívané. Výskum, ktorý je obsahom tretej kapitoly overuje hypotézu, že mládežnícke organizácie sú efektívnou formou výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu.

Je nutné poznamenať, že vzhľadom na to, že problematika volebného správania na Slovensku nie je doteraz dôkladne preskúmaná, výsledkom tejto práce je lepšie pochopenie aktívneho občianstva mládeže.

Kľúčové slová: mládež, participácia, aktívne občianstvo, politické práva, mládežnícke organizácie

UNIVERSITY OF Ss. CYRIL AND METHODIUS IN TRNAVA
FACULTY OF PHILOSOPHY
Department of Political Science

ABSTRACT

Master thesis: Youth and education to active citizenship
Student: Emília Podoláková
Academic year: 2008/2009
Supervisor: Prof. Mgr. Macháček, CSc.

The main concern of this thesis is active citizenship of youth, which is extensive and complicated sphere of political science about explain relation between youth and political system.. This thesis is divided to three chapters. First chapter is introduction into problem of active citizenship and present general theoretic starting points. Contents of second chapter are political rights, which acquire real meaning if youth know and use them. Research, which is contents of third chapter verify hypothesis, that youth organizations are effective form of education of youth to active citizenship. Sphere of voting behavior isn't still explain, to which little attention was given in Slovakia until now. That is way the outcome of my work is also the better understanding of active citizenship of youth.

Key words: youth, participation, active citizenship, political rights, youth organizations

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne pod vedením Prof. Mgr. Macháčka, Csc. s použitím dostupnej literatúry a ďalších prameňov. Použitú literatúru a pramene uvádzam v zozname literatúry.

Trnava, 30. 6. 2009

.....

podpis autora

Pod'akovanie

Chcem sa poďakovať môjmu školiteľovi diplomovej práce Prof. Mgr. Macháčkovi, Csc. za odborné vedenie, profesionálny prístup, konštruktívnu kritiku, inšpiratívne rady a trpezlivosť počas písania tejto diplomovej práce.

Obsah

Úvod	9
1. Vymedzenie základných pojmov	12
1.1 Mládež	12
1.1.1 Subkultúry mládeže	17
1.2.Participácia	21
1.2.1 Občianska a politická participácia mládeže	23
1.2.2 Aktívne občianstvo	27
2. Politické práva mladých ľudí	33
2.1 Sloboda prejavu a právo na informácie	35
2.2 Petičné právo	40
2.3 Zhromažďovacie právo	42
2.4 Združovacie právo	45
2.5 Volebné právo	48
2.6 Právo na odpor	51
3. Mládežnícke organizácie	54
3.1 Základné východiská a predpoklady	54
3.2 O výskume	56
3.2.1 Strom života	58
3.2.2 Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže	62
3.2.3 Mládež Slovenského červeného kríža	64
3.2.4 Mladí sociálni demokrati	67
3.2.5 Mestský mládežnícky parlament v Banskej Bystrici	71
3.3 Zhrnutie a závery	74
Záver	80
Zoznam literatúry	

Úvod

Výskum mládeže bol a stále zostáva pomerne málo spracovaný. Na Slovensku sa tejto problematike venuje len malá skupina výskumníkov a expertov. Výskum mládeže je už od svojich počiatkov multidisciplinárnym poľom, na ktorom sa podieľa predovšetkým sociológia, pedagogika, psychológia a politológia, ktorej korene je možné nájsť v sociologickom prostredí.

Je možné ich nájsť v podobore sociológie nazývanom sociológia politiky. Práve tu sa rodili základy modernej politickej vedy. „Správne a vládne orgány a ich predstavitelia pocítovali stále výraznejšiu potrebu využívať odborné poznatky, ktoré by pomohli zlepšiť riadenie dynamicky sa rozvíjajúcej demokratickej spoločnosti... Tieto požiadavky vo svojom dôsledku viedli k rozvoju empirických výskumov a využitiu ich výsledkov v politickej praxi.“¹ To potvrdzuje i fakt, že samotný výskum mládeže je zrozumiteľný najmä na pozadí spoločenských procesov.

Z politologického hľadiska predstavuje mládež, respektíve mladí ľudia jednak potenciálneho nositeľa budúcnosti, a zároveň záruku pokračujúceho fungovania a zachovania demokratického politického systému, a jednak aktívny politický subjekt či objekt, ako občan demokratického právneho štátu, ktorý svojou účasťou na činnosti štátu posúva zastupiteľskú demokraciu smerom k demokracii ponúkajúcej väčšie možnosti a nároky na zodpovednú angažovanosť občanov- mladých ľudí v utváraní rôznorodej politiky samotného štátu.

Význam mládeže ako svojrázneho a svojbytného komplexu, ktorý v mnohom konkuruje spoločnosti dospelých a ktorý ju ako celok konfrontuje so svojimi vlastnými potrebami a cieľmi, sa prejavil v období utvárania „kvalitatívne novej spoločnosti, ktorá sa v ničom nepodobá tej, v ktorej sme žili pred 17. novembrom tohto pamätného roku. Práve v tomto období mládež prestala byť pasívnym objektom politiky komunistického štátu, ktorý v nej sledoval ciele nezodpovedajúce životným záujmom mladej generácie. Mladí ľudia sa stali aktívnou spoločenskou silou, ktorá dokázala zvrhnúť totalitný systém moci komunistickej strany založený na generačných skúsenostiach, záujmoch a predsudkoch starnúcej vekovej vrstvy obyvateľstva.“² Mládež teda predstavuje element,

¹ Říchová, B. (2000): *Přehled moderních politologických teórií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické věde.* Praha: Portál, s. 15.

² Macháček, L.(2003): *Generačný problém ako spoločný problém generácií.* Bratislava-Trnava: SSS pri SAV sekcia mládeže a SPP pri SAV sekcia pedagogickej sociológie, s. 31.

ktorý v demokratizačnom procese a obnove, respektíve revitalizácii občianskej spoločnosti zohral špecifickú úlohu. Je aktérom transformácie a modernizácie Slovenska. Tento fakt zdôrazňuje potrebu zaradenia mládeže do spoločnosti a kreovania priestoru pre jej participáciu na rozhodovaní a distribúcii moci a podieľaní sa na veciach verejných. To všetko v súvislosti s tým, že dospelávajúci človek získava isté znalosti o svojich občianskych právach a povinnostiach a osvojí si aj základné schopnosti na ich využívanie a plnenie. Navyše zvládnuť ochranu a rozvíjanie demokracie môže úspešne len generácia, ktorá získa dôkladné vedomosti o svojich právach a jej jednotliví príslušníci sa budú prejavovať ako aktívni občania. Dôraz je kladený na to, aby „mládež bola ochotná prevziať určitú osobnú zodpovednosť a čo najširšie aktualizovať skutočnú demokratickosť v našom živote, reprezentovanú nielen právami, ale aj povinnosťami a schopnosťami tieto práva a povinnosti realizovať! Bez týchto schopností by sa demokracia stala iba prázdnyim pojmom.“³

Aktívne občianstvo mladých ľudí a ich participácia na veciach verejných sa tak stáva kľúčom k budovaniu demokratických spoločností na všetkých úrovniach, a zároveň významným podnetom pre politickú teóriu i výskum. Práve aktívne občianstvo mladých ľudí predstavuje ťažiskovú problematiku práce.

Participácia znamená účasť, byť zúčastnený určitého procesu, celkovo aktívnu účasť na rozvoji občianskej spoločnosti. Obsahom pojmu politická participácia mladých je účasť mladých ľudí na rozhodovaní o veciach verejných. Ide o mieru občianskej angažovanosti a získavania skúseností a znalostí o svojich právach, čiže aktívne občianstvo. Aktívny mladý človek, ktorý javí záujem o verejné veci, sa ľahšie stáva aktívnym občanom, zúčastňujúcim sa verejného života a spolupodieľajúcim sa na tvorbe a ovplyvňovaní rozhodnutí, ktoré sa ho bezprostredne dotýkajú.

V demokratickom svete si mladý človek- občan sám vytvára základ svojho osudu. Je základným prvkom pri tvorbe a kontrole politiky. Svojimi rozhodnutiami vytvára mocenské orgány, volebným výberom preferuje niektoré z koncepcií ako program pre fungovanie štátu. Vzťah medzi ním a politickou sférou je permanentne konfliktný, pretože žiadna politika nedokáže uspokojiť záujmy a požiadavky každého mladého občana. Preto vytvára množstvo aktivít, prostredníctvom ktorých sa snaží presadiť svoj vlastný záujem. Jedným zo spôsobov je jeho vstup, respektíve členstvo v mládežníckom združení či organizácii, ktoré významnou mierou prostredníctvom

³ Čechetka, J. (1967): *Medziludské vzťahy a zoskupovanie mládeže*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, s. 196.

výchovy k aktívnemu občianstvu kreujú mladého človeka ako aktívneho občana. Zastupiteľská demokracia je jedným z hlavných pilierov našej spoločnosti. Demokracie potrebuje účasť všetkých svojich občanov. Vzhľadom na to, že mladí ľudia tvoria heterogénnu skupinu, ktorá predstavuje rôzne výzvy v súvislosti s ich účasťou v inštitúciách zastupiteľskej demokracie.

Dôležitým aspektom skúmania stavu a tendencií vývoja politického systému sa teda stáva poznanie problematiky aktívneho občianstva mládeže. Vzhľadom na to, že daná problematika nie je dôkladne preskúmaná a neexistuje ani komplexný výskum podávajúci vyčerpávajúcu odpoveď na všetky nej týkajúce sa otázky, je cieľom predloženej práce priblížiť a lepšie pochopiť práve aktívne občianstvo mládeže.

Predpokladom naplnenia tohto cieľa je predstavenie teoretických poznatkov o mládeži a aktívnom občianstve, ktoré tvoria obsah prvej kapitoly práce. Priblíženie politických práv, ktoré sú prejavom aktivity mladého človeka v štáte, tvoriace druhú kapitolu práce. Hlavným zámerom tretej kapitoly je prostredníctvom obsahovej analýzy základných dokumentov vybraných mládežníckych organizácií potvrdiť alebo vyvrátiť hypotézu, že „mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu“.

1. Vymedzenie základných pojmov

Pri skúmaní akéhokoľvek javu v rôznych vedných odvetviach platí, že ak je cieľom poznať určitý celok, je potrebné najprv poznať jednotlivé časti celku. Poznávať tento celok slobodne, čiže poznávať ho v nevyhnutnosti jeho pohybu a vývoja. Takýmto samostatne skúmaným celkom, a teda predmetom skúmania, sa v predloženej práci stáva skupina spoločností⁴ všeobecne nazývaná mládež. Mládež v neustále prebiehajúcim procese obnovy, respektíve revitalizácie občianskej spoločnosti a občana po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky, štátnej emancipácii Slovenska 1. januára 1993 po súčasnosť. Vychádzajúc z tvrdenia, že aktívne občianstvo mladých ľudí je kľúčom k budovaniu demokratických a inkluzívnych spoločností, dostáva sa do popredia problematika mládeže v súvislosti s problémovým okruhom, ktorý predstavuje aktívne občianstvo.

Problematika aktívneho občianstva mládeže, čiže aktívnej participácie figuruje už dlhý čas a náročný proces objasňovania narážal a naráža na množstvo prekážok, ktorými je nielen počet pôsobiacich faktorov, ale aj gradácia spoločenského vývoja, ktorá neumožňuje postihnúť vývojové cesty a zmeny, ktoré mládež a ich aktívne občianstvo ovplyvňujú.

Predpokladom naplnenia cieľa práce sa tak stáva jednak predstavenie teoretických poznatkov o mládeži, ktorej definovanie predstavuje určitý deficit problematiky a skúmania mládeže a jednak predstavenie teoretických poznatkov o aktívnom občianstve, respektíve aktívnej participácii.

1.1. Mládež

V živote každého človeka existuje obdobie „, všeobecne nazývané obdobím mladosti a ľudia, prežívajúci túto fázu života, sú považovaní za príslušníkov veľkej

⁴ Etymologicky znamená pojem spoločnosť priestorové zjednotenie osôb za určitým účelom organizovaného zjednotenia. Spoločnosť dnes znamená veškerý systém spoločného života obyvateľstva, od národov ku svetovému spoločenstvu. Nohlen, D. (ed.)(2001): *Kleines Lexikon der politik*. München: Verlag C. H. Beck, s. 162.

spoločenskej skupiny, nazývanej mládež⁵, respektíve nazývaní mladými ľuďmi, pretože právny poriadok Slovenskej republiky pojem mládež nepozná⁶. Skôr sa hovorí o mládeži ako jednak o sociálno-demografickej skupine (sociologický význam) a jednak ako o životnej fáze- mladosti (psychologický význam).

Neexistuje presná, krátka a jednoznačná definícia, ktorá by poskytovala vyčerpávajúcu odpoveď na otázku čo rozumieme pod samotným pojmom „mládež“. „Ťažkosti s definíciou “mládeže” vzbudzujú dojem, ako keby bolo jej teoretické opísanie tým komplikovanejšie, čím názornejšia je očividnosť biologických, psychologických a sociálnych zmien, ktoré odlišujú dnešnú mládež od mladých generácií minulých čias. Jednotlivé pokusy o vymedzenie “mládeže” sa preto zhodujú skôr v jednotlivých zisteniach ako v zovšeobecňujúcich záveroch.“⁷

„Zaujímavou otázkou, vždy znova a znova nastoľovanou v sociológii mládeže i sociológii výchovy, je proces telesného a duševného zrenia a zaradovanie puberty ako súčasť tohto zrenia v období medzi detstvom a dospelosťou.“⁸

„Puberta (dospievanie, zrenie, dozrievanie) je významné obdobie veľkých rastových, morfológických, fyziologických a psychických zmien, ktorej výsledkom je premena dieťaťa na dospelého človeka. Hlavnou podstatou puberty je dozrievanie pohlavných orgánov a postupné zahájenie ich činnosti (vytváranie pohlavných hormónov a pohlavných buniek).

Puberta je dlhodobé vývojové obdobie, ktoré prebieha v širokom rozmedzí od desiatich do osemnástich rokov. Zasahuje do niekoľkých úsekov ontogenetického vývoja. Začiatok puberty je rôzny u chlapcov a dievčat. U dievčat začína puberta o dva roky skôr. Prvé známky puberty sa u dievčat objavujú priemerne okolo desiateho roku, u chlapcov však až v dvanástom roku.“⁹

⁵ Ondrejko, P.(1995): *Úvod do sociológie výchovy : Teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava : Veda, s. 9.

⁶ Pojem „mládež“ nie je v právnom poriadku SR definovaný. Niektoré zákony poznajú príbuzné pojmy, ktoré súvisia s vekovým ohraničením života, blízky vek mládeže. Podľa **Občianskeho zákonníka**, rozhodujúcim je vek 18 rokov, ktorým osoba dovŕšuje plnoletosť. **Trestný zákon** rozoznáva pojem mladistvý (od 15 do 18 rokov) a osoba, ktorá nie je trestne zodpovedná, čo je v tomto zmysle dieťa (do 15 rokov). **Zákonník práce** používa pojem mladistvý zamestnanec (zamestnanec mladší ako 18 rokov). **Zákony sociálneho zabezpečenia** používajú pojem nezaopatrené dieťa (do 25 rokov). **Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí** používa pojem dieťa (do 18 rokov) a mladý dospelý (18 až 25 rokov). http://www.iuventa.sk/index.php?www=sp_detail&id=129

⁷ Macháček, L.(2003): *Generačný problém ako spoločný problém generácií*. Bratislava-Trnava: SSS pri SAV sekcia mládeže a SPP pri SAV sekcia pedagogickej sociológie, s. 8.

⁸ Ondrejko, P. (2002): *Globalizácia a individualizácia mládeže*. Bratislava: Veda, s. 10.

⁹ Machová, J. (2002): *Biologie člověka pro učitelé*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Korolínium, s. 225.

Práve puberta, a teda koniec obdobia detstva a začiatok obdobia mladosti, sa stala základnou podmienkou jednak pre vznik sociologickej kategórie mládeže ako obdobie biologického dozrievania človeka s ktorým súvisí i následné dosiahnutie pohlavnej zrelosti a jednak sa stala procesom hľadania a formovania identity človeka. Dôležitosť nájdania vlastnej identity vyplýva zo skutočnosti, že mať identitu znamená „poznať odpoveď na otázku, kto som, poznať sám seba, rozumieť svojim citom, vedieť, kam patrí, kam smerujem, čomu naozaj verím, v čom je zmysel môjho života. Znamená to istotu samým sebou, zodpovednosť za svoje činy, realistické sebavedomie, znalosť svojich možností a obmedzení. Znamená to byť pevne zakotvený v tradícii a podieľať sa na tvorbe budúcnosti, osobnej i spoločenskej. Znamená to vedieť o svojej jedinečnosti, poznať svoje nezameniteľné miesto, svoju nenahraditeľnosť – a to všetko nielen intelektom, ale celou hĺbkou svojej bytosti. Znamená to mať väčší podiel na vlastnom živote.“¹⁰ Hľadanie vlastnej identity v období mladosti je špecifické práve tým, že v tomto období sa kreuje identita vlastného „ja“.

V súčasnosti sa pokladá za prirodzené, že „po uplynutí a zavŕšení procesu pohlavnej identifikácie človeka končí obdobie detstva, ale obdobie dospelosti, keď sa stáva človek plnohodnotným členom spoločnosti so všetkými právami a povinnosťami ešte nenastáva.“¹¹

Aká je teda veková hranica obdobia mladosti? Určiť vekovú hranicu obdobia detstva, mladosti, dospelosti či staroby každého jednotlivca je pomerne dosť náročné, pričom táto náročnosť vyplýva z individuality jednotlivca.

Keď sa pokúsime určiť začiatok a koniec obdobia mladosti jednotlivca, je potrebné stanoviť jednak vekovú hranicu zaradenia sa do obdobia mladosti a jednak vekovú hranicu zaradenia sa do obdobia dospelosti.

Dané vekové hranice je možné vymedziť podľa troch konkrétnych hľadísk:¹²

- *právne hľadisko*- mladí ľudia vo veku 15- 18 rokov sú označovaní za špecifickú skupinu. Od starších či mladších od nich sa líšia ich právami a povinnosťami. Dovŕšením pätnásteho roku života získava človek občiansky preukaz, no jeho práva sa i napriek tomu nerozširujú (v prípade

¹⁰ Říčan, P. (2004): *Cesta životem*. Praha: Portál, s. 217.

¹¹ Ondrejčovič, P. (2002): *Globalizácia a individualizácia mládeže*. Bratislava: Veda, s. 9.

¹² Bahurinský, R. (2006): *Mládež venujúca sa bojovým umeniam ako subkultúra*. Diplomová práca, Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra sociálnej práce, Bratislava., s. 11-12.

Slovenskej republiky nemá právo pristúpiť k volebnej urne, uzavrieť manželstvo, konzumovať alkohol, či samostatne viesť motorové vozidlo). Dovŕšením osemnásteho roku života sa človek z právneho hľadiska stáva dospelou osobou, čím získava občianske práva. Na uplatnenie niektorých z nich

si však v súvislosti s vekom musí počkať (v prípade Slovenskej republiky nemôže byť volený do zastupiteľských orgánov, napríklad na post prezidenta a i napriek tomu, že vlastní vodičský preukaz nemá právo na skupinu D).

- *ekonomické hľadisko*- primárnym cieľom mladých ľudí vo veku 15- 18 rokov sa stáva zaradenie sa do ekonomickej produkcie, respektíve pracovného procesu. Získava tak ekonomickú samostatnosť a nezávislosť. Práve z toho dôvodu je ho možné z ekonomického hľadiska označiť za dospelého.
- *biologicko- reprodukčné hľadisko*- po ukončení procesu dospievania (puberty) sa človek stáva pohlavne zrelým, no nezaraďuje sa automaticky do obdobia, respektíve generácie dospelých. Pohlavná zrelosť totiž nie je v modernej spoločnosti postačujúcou podmienkou pre zaradenie človeka do generácie dospelých. Napriek tomu je založenie si vlastnej rodiny (uzavretie manželstva) a starostlivosť o potomstvo jasným signálom prechodu na nový generačný post, post dospelého.¹³

Anglicko-slovenský slovník YEKC definuje mladých ľudí v súvislosti s vekovým vymedzením ako „ osoby vo veku 13- 30 rokov (pre účely Európskej politiky mládeže tento vek používa jednak Európska komisia a aj Rada Európy).“¹⁴

Vekové vymedzenie však nepredstavuje jediné vymedzenie podľa ktorého je možné definovať pojem mládež. Výborným všeobecným príkladom je tvrdenie, že mládež na rozdiel od mladosti nie je biologickým fenoménom, ani prírodným produktom, ale „ sociokultúrnym javom, ktorého formy predstavujú historicko- spoločenskú dimenziu, čo

¹³ Pozn: Je nutné poznamenať, že aj keď je jednotlivec legislatívne považovaný za dospelého jedinca, jeho definitívne začlenenie do obdobia dospelosti závisí od mnohých individuálnych a spoločenských faktorov.

¹⁴ Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 63. www.syrs.org

znamená historicky meniace sa zoskupovania (mládeže), meniace sa sociálne postavenie a právne vzťahy, ako i každodenné a kultúrne praktiky, nachádzajúce svoj výraz v spôsobe života(mládeže).“¹⁵

Lepšie pochopiť mládež, či lepšie povedané problematiku mládeže, nám umožňujú taktiež viaceré koncepcie, respektíve teórie mládeže¹⁶, ktoré využívajú tak poznatky sociológie, ako i poznatky psychológie. Vďaka tomu je možné rozlišovať medzi:¹⁷

1. *mládež(youth) ako stav mysle*: „ mladíckosť môže byť predstava v spoločnosti niečoho nespútaného, necivilizovaného, nepredvídateľného a výbušného, ktoré možno pochopiť a zaužívať ako mentalitu medzi tými, ktorí majú správny vek. Preto je výsadou mladých experimentovať v rámci pravidiel a limitov moratória. Byť mladým nie je otázka rol, ale vzrušujúceho vnútorného života“¹⁸;
2. *mládež vytvára spoločenské frakcie (subkultúry)*: tak ako každá spoločnosť je vo svojej podstate ako celok zložený z mnohých častí, tak aj mládež sa delí v rámci triednej spoločnosti, pričom podstata delenia mládeže spočíva v triedne determinovanej sociálnej frakcii¹⁹. Už termín subkultúra napovedá, že ide o kultúru, ktorá je súčasťou inej, teda predpokladá sa, že dominantnej, ktorá tak vystupuje ako tá „pravá“;
3. *mládež je homogénnou kategóriou*: mládež je chápaná ako „homogénna kategória, ako generácia a ako historické postavenie v spoločnosti (ktoré vychádza z rozličných poňatí doby)“²⁰.

I napriek existencii viacerých alternatív vysvetľujúcich, respektíve alternatív podávajúcich pohľad na problematiku mládeže a pokúšajúcich sa o definíciu tohto pojmu (ktoré pojem vymedzujú pomerne rovnako s určitými odlišnosťami), kľúčom k pochopeniu podstaty významu pojmu „mládež“ sa pre danú prácu stáva definícia,

¹⁵ Ondrejko, P.(1995): *Úvod do sociológie výchovy : Teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava : Veda, s. 9.

¹⁶ Pozn: Medzi najznámejšie patria teórie Eisenstadta, Eriksona, Habermasa, Becka, Fuchsa, Zinneckera, Heitmayera, Olka a.i.

¹⁷ Stafšeng, O.: *Kritika vágnych teórií o postmodernosti a mládeži*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995, s. 11.

¹⁸ Tamtiež, s. 11-12.

¹⁹ Tamtiež, s. 12.

²⁰ Tamtiež, s.13.

ktorá chápe mládež ako „ istú časť mladých ľudí ako vekovo-sociálnu skupinu, ktorá sa vyznačuje všeobecnými a špecifickými biologicko-psychologickými, sociálno-ekonomickými a občiansko- politickými charakteristikami, záujmami a potrebami. Jej sociálne postavenie v spoločnosti sa spája s jej sociálnou rolou prípravy a začleňovania do spoločenskej štruktúry, jej reprodukcie a rozvoja“²¹, a ktorá za mladosť považuje obdobie od 15 do 25 rokov veku, čo je zároveň analogické tomu, čo Európsky parlament a Európska rada rozhodli pre komunitárny program Mládež.

„ Bez ohľadu na vzájomné rozdiely (v zmysle prístupu k trhu, práce, vzdelania, rodinného života, príjmu, atď.) mladí ľudia vnímajú samých seba ako plnoprávných občanov so všetkými prislúchajúcimi právami a povinnosťami. Investovať do mladosti znamená investovať do bohatstva našej spoločnosti, a to nielen dnes ale aj zajtra.“²²

1.1.1 Subkultúry mládeže

Obdobie mladosti je obdobím úzko spätým s biologickými, psychickými i sociálnymi zmenami jednotlivca. Jednotlivec a rovnako i mládež sa v tomto období vyrovnáva „ s pluralistickou ponukou hodnotových orientácií, vzorcov správania, viery, životných cieľov a politického myslenia, tak, aby si vytvorila vlastné etické a politické vedomie. Ocitá sa pred prenikavými spoločenskými štrukturálnymi zmenami, sociálnymi výzvami a problémami, ku ktorým musí zaujať stanoviská a s ktorými sa musí vyrovnáť.“²³ I z toho dôvodu často krát dochádza k osamostatňovaniu sa mládeže, ktoré je sprevádzané tvorením vlastných mládežníckych vzorcov správania sa, vlastných mládežníckych foriem života, vlastného osobitného mládežníckeho životného štýlu nazývaného subkultúrou- subkultúrou mládeže.

Pojem subkultúra mládeže „ sa objavil v sociologickej literatúre v 50 rokoch 20. storočia ovplyvnenej T. Parsonsom. Označoval spôsob života zdieľaný mladými ľuďmi, ktorý je odlišný a v niečom protikladný k spôsobu života dospeléj spoločnosti. O 20 rokov neskôr začali byť odlišované rôzne druhy subkultúr mládeže, ktoré boli väčšinou vtedajších autorov považované za centra opozície voči spoločenským autoritám a

²¹ Macháček, L.(2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Katedra politológie FF UCM v Trnave, Trnava, s. 19.

²² Biela kniha Európskej komisie. *Nový impulz pre európsku mládež*. Bratislava, Iuventa, 2002, s. 8.

²³ Ondrejko, P.(1995): *Úvod do sociológie výchovy : Teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava : Veda, s. 16.

odôvodňovali „morálnu paniku“. Subkultúra mládeže je identifikovaná hudobným štýlom, spôsobom úpravy zovňajšku, slovníkom, preferovaním určitých prostredí (klubov, barov), filmov, časopisov a podobne. Subkultúry mládeže sú dnes využívané hudobným, odevným a zábavným priemyslom; v tomto ohľade sú súčasťou konzumnej spoločnosti a nie opozíciou voči nej. V posledných dekádach 20. storočia sa stali globálnym fenoménom²⁴ a do veľkej miery ovplyvňovali a stále ovplyvňujú vývoj celej spoločnosti a jej sociálne štruktúry.

Samotný termín subkultúra označuje „súbor špecifických noriem, hodnôt a vzorcov chovania, ktoré určujú životný štýl určitej skupiny. Tento štýl je zreteľne odlišný od štýlu života v širšom spoločenstve, do ktorého príslušníci subkultur z nejakého hľadiska napriek tomu patria. Zvláštnu a významnú rolu majú pri tom: jazykový kód, spôsob úpravy zovňajšku, druh preferovaného zamestnania, spôsobu trávenia voľného času“.²⁵

Mládežnícke subkultúry sa vyvíjali v rôznych formách za rôznych podmienok. Nežijú len kvalitatívne rôzne, ale tiež rôznym kvalitatívnym štýlom. „Liberalizácia hodnôt a životných štýlov spolu s uvoľnením pevných noriem správania sa priniesla „kvetnatosť“ mládežníckej kultúry a subkultúry ako autonómnej formy kultúrneho vyjadrenia.“²⁶ Samotná existencia subkultur teda vypovedá o tom, že neexistuje jedna dominantná kultúra²⁷ mládeže, ale „utvára sa množstvo nestálych mládežníckych štýlov, ktoré vznikajú ako úplne nové, doteraz neidentifikovateľné, alebo sa v nich pretransformujú korene starších životných štýlov.“²⁸

Vzájomná koexistencia subkultur a ich rôznorodosť ponúka mladému človeku možnosť výberu. Možnosť nájsť subkultúru, ktorá mu dá to, čo mu dominantná kultúra poskytnúť nemôže, a to pocit potrebnosti, sily, originality, bezpečia, rešpektu, začlenenia sa.

U dieťaťa vzniká jeho vlastné „ja“ v procese, „ktorý je totožný s objavovaním

²⁴ Matoušek, O. (2003): *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 230.

²⁵ Tamtiež, s. 230.

²⁶ Chisholm, L.: *Prechody mládeže zo školy do zamestnania a sociálne zmeny v Európe*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995, s. 43.

²⁷ Dominantná kultúra je založená na dominantnom životnom štýle prevažne stredných sociálnych vrstiev. Najširšie vrstvy obyvateľstva ju uznávajú ako platnú a hodnotnú nasledovania. Jej nositelia ju považujú za tú vrstvu kultúry, ktorá prenáša do budúcnosti hlavnú časť kultúrneho dedičstva minulosti. Haapanen, S.- Mistrík, E., et al.(1999): *Kultúra a multikultúrna výchova*, IRIS, s. 58

²⁸ Džambazovič, R- Klobucký, R. (editori) (1999): *Súčasná subkultúra mládeže*. Zborník príspevkov zo seminára Sekcie sociologickej teórie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV uskutočneného 21. októbra 1998. Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV. Bratislava, s. 11.

spoločnosti. Dieťa zisťuje, kto je, keď sa učí, čo je spoločnosť“²⁹, pričom toto jeho „učenie prebieha a môže prebiehať iba v interakcii s druhými ľudskými bytosťami, ...“³⁰ „Z každého aktu sociálneho spojenia vyplýva voľba totožnosti“³¹ a „procesy vytvárania totožností sú všeobecne nerefektované a neplánované, takmer automatické.“³² Na základe tohto tvrdenia si dovoľím konštatovať, že zaradením sa mladého človeka, respektíve mladých ľudí do určitej subkultúry sa pre neho, či nich samotná subkultúra stáva určitou spoločnosťou. Spoločnosťou, ktorá nám „dodáva naše hodnoty alebo logiku a zásobu informácií ..., ktoré tvoria naše vedomosti“³³

O skutočnej svojbytnej subkultúre je možné hovoriť až vtedy, ak má:³⁴

- svoju „ideológiu“ – sebareflexiu a reflexiu sveta;
- vlastné vyjadrovacie prostriedky, ktorými jej nositelia dávajú najavo svoje pocity a predstavy a ktorými sa odlišujú od iných spoločností;
- módu (ktorá však nie je až taká dôležitá ako -) a vlastné symboly;
- svojbytný životný štýl;
- názor.

Spomenuté znaky už nie sú pri množstve vzniknutých a neustále vznikajúcich subkultúr dostačujúce. A to z toho dôvodu, že „často vychádzajú z rovnakých ideologických koreňov, ich členovia majú podobné sociálne pozadie, využívajú podobné vyjadrovacie prostriedky, majú podobné hodnoty a regulátory správania, rovnakú módu atď., identifikačným znakom je možno len ich názor. Subkultúry mládeže nemajú (ale ani nepotrebnú, keď sa stali trhovou komoditou) jasné kontúry.“³⁵

Politická dôležitosť a sociálny význam mládežníckych subkultúr i z toho dôvodu tkvie v ich role politickej socializácie mládeže. Túto ich rolu je možné charakterizovať v troch všeobecných bodoch:³⁶

1. *Založili nové politické spoločenstvá a identity*, tým že vytvorili politické spoločenstvo, ktoré spája mládež odcudzenú konvenčným, inštitucionálnym

²⁹ Berger, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, s. 88.

³⁰ Berger, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, s. 89.

³¹ Berger, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, s. 90- 91.

³² Berger, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, s. 96.

³³ Berger, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO, s. 103.

³⁴ Džambazovič, R- Klobucký, R. (editori) (1999): *Súčasná subkultúra mládeže*. Zborník príspevkov zo seminára Sekcie sociologickej teórie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV uskutočneného 21. októbra 1998. Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV. Bratislava, s. 5.

³⁵ Džambazovič, R- Klobucký, R. (editori) (1999): *Súčasná subkultúra mládeže*. Zborník príspevkov zo seminára Sekcie sociologickej teórie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV uskutočneného 21. októbra 1998. Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV. Bratislava, s. 11.

³⁶ Szabó, M.: *Nové faktory politickej socializácie mládeže*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995, s. 93.

typom politík a podporuje identifikáciu mládeže s touto alternatívou politického spoločenstva.

2. *Vytvárajú nové politické hodnoty a normy, rituály a inštitúcie*, ktoré sú v protiklade a niekedy v konflikte s existujúcimi, konvenčnými inštitúciami, rituálami a normami. Tento protiklad a konflikt niekedy vedie k objaveniu nových hodnôt a politických noriem v politickom spoločenstve v širšom zmysle, na lokálnych a nadnárodných úrovniach čo vytvára inováciu politického systému a jeho politickej kultúre.
3. *Organizujú politické správanie v nekonvenčných formách*, ktoré sa líši v samotných subkultúrach. Hlavnou charakteristickou črtou sa teda stáva nekonvenčné politické správanie, ktoré predstavuje výzvu existujúcemu, inštitucionalizovanému politickému systému s jeho stabilnými politickými inštitúciami.

Aj z toho dôvodu je existencia samotných subkultúr mládeže, ich rôznorodosti, mnohosti, prelínania sa, vzájomnej blízkosti a zohrávanej roly v procese politickej socializácie produktívnym faktorom umožňujúcim dôkladnejšiu analýzu novo vznikajúcich generačných rysov a špecifických spôsobov správania sa mládeže.

1. 2 Participácia

„V súvislosti s politickými zmenami v Čechách a na Slovensku zohrali v novembri 1989 významnú úlohu študenti a možno povedať, že najmä mladej generácii otvoril nástup demokracie veľké možnosti v oblasti uplatnenia slobody a rozvoja osobnosti. Pozitívny obrat k demokracii, ako vyhovujúcej forme organizácie politického života, je zároveň i výzvou k zodpovednosti.“³⁷

Demokracia to nie sú iba demokratické voľby, politická pluralita, sloboda názorov a ostatné formálne znaky demokratického usporiadania spoločnosti. Demokracia, to je aj demokratické myslenie a správanie sa ľudí, demokratické fungovanie spoločenských inštitúcií, skupín a organizácií i ďalšie spoločenské javy, ktorými sa demokracia udržiava, obnovuje a rozvíja. Demokracia existuje iba vtedy ak v demokraciu ľudia

³⁷ Katuninec, M.- Zálešák, T. (editori): *Rub a líce demokracie*. Zborník z konferencie uskutočnenej v Trnave 8. novembra 2006. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2006, s. 9.

veria a svojím každodenným správaním a činnosťou ju upevňujú. V opačnom prípade, ako ukazuje história, demokraciu nahrádzajú autokratické alebo totalitárne režimy.

Samotná demokracia je dynamickým procesom a pohybuje sa na „nepokojnom teréne, na ktorom dochádza k neustálym stretom“.³⁸ Z toho dôvodu práve demokracie poskytuje významný priestor na to, aby mladá generácia jednak na nej participovala a tým prezentovala svoju ochotu prispievať k posilneniu stabilizácie demokratickej spoločnosti a jednak poukazovala na možné riziká rozkladu demokracie.

V demokratickom svete si občan sám vytvára základ svojho osudu. Je základným prvkom pri tvorbe a kontrole politiky. Svojimi rozhodnutiami vytvára mocenské orgány, volebným výberom preferuje niektoré z koncepcií ako program pre fungovanie štátu.

Vzťah medzi ním a politickou sférou je permanentne konfliktný, pretože žiadna politika nedokáže uspokojiť záujmy a požiadavky každého občana. Aj preto vytvára množstvo aktivít, prostredníctvom ktorých sa snaží presadiť svoj vlastný záujem. Vstupuje do politiky rôznymi spôsobmi, avšak jeho najvýraznejším vstupom je volebný výber, ktorým občan prenáša svoje požiadavky a očakávania do politického rozhodovania, priamo ovplyvňuje politickú štruktúru, stáva sa základným subjektom politiky- darcom politickej moci. Je teda možné tvrdiť, že miera občanovho vplyvu na politiku je veľká. Nezanedbateľným prvkom politického systému sa tak stáva jednotlivec- občan, ktorého participácia je „moc založená na možnosti použitia vplyvu na ekonomické a sociálne aspekty života v širšej komunite“.³⁹

Vo všeobecnosti je politická participácia v súčasných demokratických politických systémoch chápaná zväčša ako právo, nie ako povinnosť občanov. Vyplýva to z toho, že štát garantuje rovnosť všetkých občanov, teda aj ich rovnaké právo participovať na politickom živote, ale keďže občania sú (ako ľudia) rôzni- aj čo sa týka ich schopností a ochoty participovať na politickom živote spoločnosti- je ich právom aj neparticipovať.⁴⁰

Na jednej strane sa aktivita občanov pre stabilitu a úspech demokracie chápe

³⁸ Held, D. : *Demokracie*. In: Oxfordský slovník svetovej politiky, Ottovo nakladateľství, Praha 2000, s. 123.

³⁹ Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 45. www.syrs.org

⁴⁰ Občan môže participovať na politike *priamo* a *sprostredkované*. Priamou formou sú voľby, referendum, účasť v štátnych funkciách. Sprostredkovanou formou je podpora politických strán, profesných organizácií, nátlakových skupín, účasť na akciách týchto organizácií. **Pozri:** Tóth, R.(1994): *Základy politológie*. Bratislava: SPN s. 27.

ako podstatná. Ved' „aktivita občanov, ktorí sú zdrojom moci je pre štát životodarná , a bez nej štát upadá.“⁴¹ Z toho dôvodu je dôležité aby občania využívali svoje právo participácie na riadení štátu a spoločnosti, zapájali sa do tvorby politiky a prijímali politické rozhodnutia. Na druhej strane ak je pravdou to, že iba od aktivity a schopnosti nás závisí fungovanie demokratického systému, je potom obdivuhodné, že demokratické systémy prežili storočia.⁴²

Participácii sa prisudzuje široký spoločenský, politický a občiansky rozmer. „Participácia nie je svojim vlastným cieľom , ale cestou k aktívnej občianskej participácii ako spôsobu prevzatia aktívnej roly v rozvoji prostredia jednotlivca a v európskej spolupráci.“⁴³

Politická participácia, čiže participácia občanov na politike(na politickom-verejnom živote spoločnosti), je jednou z tradičných a dôležitých oblastí záujmu sociológie politiky, ale i politológie, ktorá kladie dôraz i na problematiku participácie mladých ľudí- mládeže v rôznych formách.

1. 2 .1 Občianska a politická participácia mládeže

„Politická participácia mládeže – skupiny mladých ľudí, ktorí sa pravidelne stretávajú za účelom zvyšovania povedomia, alebo reagovania na výzvy a/alebo aktivity na miestnej, národnej a medzinárodnej úrovni... Moderná zastupiteľská participácia a priama participácia so všetkými jej variantmi, ako napr.: štruktúry mimovládnych organizácií, spolumanažment, mládežnícke parlamenty, žiacke školské rady, zasadania mládeže, demonštrácie... Postmoderné alebo novovznikajúce a budúce formy participácie, rozličné typy expresívnej, emocionálnej, estetickej, neoficiálnej a digitálnej participácie.“⁴⁴

⁴¹ Kresák, P. a kol. (1997): *Občan a demokracia*. Bratislava: Minority Rights group, Slovakia , s. 36.

⁴² Odpoveďou sa stala teória, že politická apatia obyvateľstva môže prispievať ku stabilite a k fungovaniu demokracie. A to troma hlavnými spôsobmi: ako regulátor, ako filter a ako výraz pasívneho súhlasu. **Pozri:** Svennson, P. (1995): *Teorie demokracie*. Brno: CDK, s. 147- 151.

⁴³ Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 45. www.syrs.org,

⁴⁴ Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 66 www.syrs.org

Možno teda konštatovať, že participácia mladých ľudí na verejnom živote zahrňuje v sebe dva aspekty: „prvý je formálnejší a obsahuje v sebe politické stratégie zastupiteľskej demokracie, druhý je neformálnejší a zameriava sa na rozvoj nových foriem participácie.“⁴⁵

Participácia⁴⁶ vo všeobecnosti znamená účasť, byť zúčastnený určitého procesu, celkovo aktívnu účasť na rozvoji občianskej spoločnosti. Obsahom pojmu participácia mladých je účasť mladých ľudí na rozhodovaní o veciach verejných. Ide o mieru občianskej angažovanosti a získavania skúseností. Aktívny mladý človek, ktorý javí záujem o verejné veci, sa tak ľahšie stáva aktívnym občanom, zúčastňujúcim sa verejného života a spolupodieľajúcim sa na tvorbe a ovplyvňovaní rozhodnutí, ktoré sa ho bezprostredne dotýkajú.

Pojem participácia mládeže označuje predovšetkým konkrétnu účasť mladých a ich zoskupení (iniciatív, organizácií, sietí) na verejnom rozhodovaní, pričom môžu využiť nástroje a metódy ktorejkoľvek z nasledujúcich úrovní participácie, ktoré im umožnia požadovanú mieru podieľania sa na verejnom živote:⁴⁷

- prístup k informáciám (pasívne informovanie);
- adekvátne zverejňovanie informácií (aktívne informovanie);
- vážne posudzovanie pripomienok (konzultovanie);
- zdieľanie rozhodovacej právomoci (spolurozhodovanie);
- kontrola rozhodovania;
- samotná realizácia rozhodnutí.

To znamená pasívne informovať, aby bola zabezpečená transparentnosť v rozhodovaní. Adekvátne informovať, aby sa informácie dostávali k ľuďom, ktorých sa priamo týkajú. Seriózne posudzovať pripomienky, aby konzultovanie s občanmi nebolo len fikciou. Zdieľať rozhodovaciu právomoc, ktorá je i o odovzdaní, respektíve prenesení moci iným ľuďom tak, aby došlo k ich splnomocneniu. Prenášať rozhodovaciu právomoc

⁴⁵ Biela kniha Európskej komisie. Nový impulz pre európsku mládež. Bratislava, Iuventa, 2002, s. 37.

⁴⁶ Stretávame sa aj s „takzvanými modelmi participácie“. Tieto prinášajú ilúziu, že tvorcovia rozhodnutí sa zaujímajú o názor detí a mládeže avšak ich vyjadrenia neberú vážne, vyberajú si len tie, ktoré sa im hodia, neposkytnú dostatok informácií a podobne. Sprievodca participáciou Ministerstva pre mládež Nového Zélandu *Keepin' it real* hovorí o troch modeloch: *Manipulácia* – deti a mládež povedia to, čo im dospelí navrhli, že by mali povedať bez hlbšieho porozumenia téme alebo mladí ľudia sú požiadaní o názor, dospelí použijú niektoré nápady avšak neoboznámia ich z mierou vplyvu na konečné rozhodnutie. *Ozdoba* – deti a mládež sú účastníkmi podujatia, avšak nie celkom rozumejú problematike. *Póza* – mladí ľudia sú vyzvaní, aby prezentovali svoj názor na problematiku, ale nemajú žiadnu alebo len malú možnosť výberu spôsobu či priestoru na vyjadrenie svojho názoru. *Zoom-M, zaostrené na mladých*. Časopis o mládežníckej politike. Vydáva Rada mládeže Slovenska a Iuventa Bratislava, 4/2005, s. 8.

⁴⁷ Tamtiež, s. 113.

z verejnej správy.⁴⁸

„Toto je práve úlohou verejných inštitúcií: vystaviť mosty cez priepasť medzi dychtivou túžbou mladých ľudí vyjadriť svoj názor na jednej strane a metódami a štruktúrami, ktoré spoločnosť ponúka. Ak by sa toto neurobilo, mohlo by to viesť k zvýšeniu deficitu „občianstva“.“⁴⁹

Zúčastňovanie sa na veciach verejných má dve dimenzie. Dôležitú časť občianskych aktivít predstavuje participácia na politickom dianí v spoločnosti, tzv. politická participácia, ktorej súčasťou „, popri využívaní práva voliť politických zástupcov a práva byť volený zástupcom občanov je aj ochota a schopnosť sledovať činnosť volených zástupcov. Kontrola verejných činiteľov v zastupiteľskej demokracii je rovnako dôležitým prejavom“⁵⁰ druhej tzv. občianskej participácie, ktorej základným predpokladom je zapájanie sa do verejnej diskusie a formulovanie stanovísk.

Inak povedané, politická participácia „, sa spája s oblasťou formálne akceptovanej a inštitucionalizovanej činnosti“⁵¹ a občianska participácia „, zahrňuje aj rozmanité formy, v ktorých sa ľudia (mladí) angažujú predovšetkým v komunálnych záležitostiach prostredníctvom občianskych združení, občianskych hnutí a iniciatív, krátkodobých projektov a rozličných kampaní.“⁵²

„Účasť je skrátka školou verejného ducha. Tým že sa jedinec zapojí do verejných záležitostí svojej spoločnosti, získa znalosti, osvojí si zmysel pre spoločenskú zodpovednosť a rozšíria sa mu obzory mimo úzky rámec jeho súkromného života.“⁵³ No nielen to, u mladého človeka to môže viesť i k pocitu súnáležitosti so spoločnosťou, k národnej identite, či k pochopeniu mnohých spoločenských problémov. Práve preto je možné tvrdiť, že „, dobrá spoločnosť je taká, ktorá umožní a dodá odvalu každému, aby jednal ako ten, kto uplatňuje, rozvíja a má pôžitok z uplatňovania a rozvíjania svojich vlastných schopností.“⁵⁴

⁴⁸ Paulíniová, Z.: *Participácia: Definícia pojmu a stav na Slovensku*. In: Pirošík, V.(ed.) (2005): *Participácia v samospráve (Nástroj protikorupčnej politiky)*. Transparency International Slovensko, Bratislava, s. 15-17.

⁴⁹ Biela kniha Európskej komisie. Nový impulz pre európsku mládež. Bratislava, Iuventa, 2002, s. 14.

⁵⁰ Sedová, T. (ed.): *Sociálne vedy a humanistika očami mladých*. Zborník zo stretnutia v Třešti 14.- 16. 3. 2005. VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 2006, s. 193.

⁵¹ Macháček, L.(2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: Katedra politológie FF UCM v Trnave, s. 175.

⁵² Macháček, L.(2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: Katedra politológie FF UCM v Trnave, s. 175.

⁵³ Svensson, P. (1995): *Teorie demokracie*. Brno: CDK, s. 74.

⁵⁴ Macpherson, C. B. (1977): *The life and times of liberal democracy*. Oxford: Oxford University press, s. 48.

Nie každý mladý človek sa však zapája do verejných záležitostí spoločnosti, možno i z toho dôvodu, tak ako to tvrdí J. S. Mill, je možné rozlišovať medzi dvoma typmi ľudskej povahy- medzi pasívnym a aktívnym, pričom „ jeden bojuje proti zlu a druhý ho znáša, jeden sa snaží prispôbiť si okolnosti a druhý sa okolnostiam poddáva.“⁵⁵ Každý mladý človek má rovnakú možnosť ovplyvniť dianie v spoločnosti v ktorej žije a zároveň aj pravidlá spoločnosti, ktoré daná spoločnosť stanovuje, a ktorým sa mladý človek musí, prípadne by sa mal podriaďovať. Práve preto je aktívny typ povahy mladého človeka podstatný jednak pre celú spoločnosť, a jednak pre neho samotného.

No netreba zabúdať na fakt, že nie je jednoduché byť aktívnym v období mladosti, respektíve v období tranzície do veku dospelosti. Súvisí to predovšetkým s tým, že človek v tomto období neustále získava znalosti o svojich občianskych právach a povinnostiach a neustále si osvojuje základné schopnosti na ich využívanie a plnenie. Navyše je jeho správanie a rozhodovanie neustále ovplyvňované existujúcou všadeprítomnou pluralitou a mnohotvárnosťou názorov a postojov, ktorá mladému človeku bráni jeho chápanie bohatšie štruktúrovať. V „krajine plurality a mnohotvárnosti“ mladému človeku do určitej miery pomáha orientovať sa jeho neprehliadnuteľnú súčasť osobnosti, ktorú predstavujú jeho hodnoty a hodnotová orientácia, ktoré „ spolu s potrebami, záujmami a postojmi vytvárajú podnety ku konaniu človeka a určujú smer tohto konania. Hodnoty na rozdiel od názorov a postojov predstavujú relatívne stabilnejšie vzťahy jednotlivca k skutočnosti. Nemenia sa tak rýchlo ako názory a sú užšie späté s osobnosťou. Keď sa menia okolnosti a podmienky života, hodnotové systémy majú určitú zotrvačnosť a postupne sa menia iba pozície jednotlivých hodnôt.“⁵⁶

V nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti je možné konštatovať, že je dôležité jednak to, aby mladý človek ako jednotlivec zmobilizoval všetky svoje vlastné zdroje a možnosti na to, aby mohol participovať a dokázať svoju „ pripravenosť a schopnosť jednotlivca ku konfrontácii s inými, ale aj ku konfrontácii medzi spoločenstvami, ako aj medzi jednotlivcami a existujúcimi inštitúciami“⁵⁷ a jednak to,

⁵⁵ Mill, J. S. (1861): *Considerations on Representative Government*, s. 171-393, In: Eveyyamn's University Library, London: J. M. Dent & Sons, 1910/1972, s. 211.

⁵⁶ Bieliková, M.- Pétiová, M.: *Životný štýl mládeže v Slovenskej republike. Ústav informácií a prognóz školstva, Oddelenie analýz a výskumu mládeže, Bratislava 2002, s. 7.*

⁵⁷ Slovník *Výchova k demokratickému občianstvu, cesta vzájomného porozumenia.* Koordinoval prof. Ladislav Macháček *Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže v Bratislave.* Bratislava 18.1.2007, s. 44. www.syrs.org

aby štát, spoločnosť, či spoločenstvo v ktorom sa mladý človek nachádza ponúkali možnosti na participáciu, pretože „ participácia sa získava oveľa skôr cez participáciu ako cez poznatky o participácii.“⁵⁸ Prostredníctvom samotnej participácie sa mládež stáva nie pasívnym, ale aktívnym článkom spoločnosti. Aktívne zasahuje do správy vecí verejných a zároveň využíva svoje právo na zhromažďovanie i slobodu prejavu. V konečnom dôsledku si tak buduje svoje politické vedomie a využíva štátom ponúknutú možnosť spoluúčasti na ovplyvňovaní života spoločnosti a prenáša na seba spoluzodpovednosť za spoločenský a politický vývoj.

Vyčerpávajúcu definíciu participácie prináša Revidovaná Európska charta o participácii mládeže na živote miestnych a regionálnych samospráv vo svojej preambule:

„Aktívna participácia mladých ľudí na rozhodnutiach a aktivitách miestnych a regionálnych orgánov je základom pri budovaní demokratickejších, všetkých zahŕňajúcich a prospešnejších spoločností. Participácia na demokratickom živote každej komunity je viac ako voliť a kandidovať vo voľbách, hoci toto sú tiež jej dôležité súčasti. Participácia a aktívne občianstvo je o práve, možnostiach, priestore a príležitostiach a kde je to potrebné aj o podpore v participácii a na ovplyvňovaní rozhodnutí ako aj na účasti v aktivitách, ktoré prispievajú k budovaniu lepšej spoločnosti.“⁵⁹

1.2.2 Aktívne občianstvo

Základnou líniou poznania, ktorá sa tiahne celou teóriou participácie je tvrdenie, že „ byť občanom znamená participovať určitým vedomým spôsobom, ktorý predpokladá uvedomenie si činnosti a angažovania sa v nej spolu s ostatnými. Participovať znamená vytvoriť spoločenstvo, ktoré sa samo riadi, a vytvoriť samosprávne spoločenstvo znamená participovať. Z perspektívy demokracie sú vlastne tieto dva termíny „participácia“ a „ spoločenstvo“ aspekty jedného jediného spôsobu

⁵⁸ Slovník Výchova k demokratickému občianstvu, cesta vzájomného porozumenia. Koordinoval prof. Ladislav Macháček *Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže v Bratislave*. Bratislava 18.1.2007, s. 44. www.syrs.org

⁵⁹ Kol. aut.(2005): *Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje*. Bratislava: Rada mládeže Slovenska, s. 95.

spoločenského bytia- občianstva.“⁶⁰

Rok 1989 Európe priniesol zmeny, ktoré boli a stále sú súčasťou prebiehajúcej demokratizácie a modernizácie, ktoré súčasne so sebou niesli i proces zmeny občianskej spoločnosti a občianstva. I na Slovensku tento rok odštartoval jednak demokratizáciu spoločenských podmienok a jednak „revitalizáciu občianskej spoločnosti“⁶¹ ako fenoménu, ktorý nasleduje po neúspešnom komunistickom experimente⁶² a ktorá „predstavuje istý kvalitatívny typ sociálnej štruktúry.“⁶³ Koncept utvárania, resp. revitalizácie občianskej spoločnosti zmenil vnímanie roly občanov z pasívnych prijímateľov na aktívnych presadzovateľov zmien.

Prvé zmienky o aktívnom slovenskom občianovi sú úzko späté s občianskou participáciou v období transformačných zmien. Práve z toho dôvodu je prilihavejšie označenie aktívne občianstvo. Človek už nie je len pasívnym článkom v spoločnosti, ale občanom, ktorý sa aktívne podieľa a zasahuje do správy vecí verejných a tieto primeraným a možným spôsobom podľa svojich síl a možností ovplyvňuje. Situácia na Slovensku odzrkadľuje skutočnosť, že pojmy občan a občianstvo sa vzťahujú „na všetky činnosti, ktoré sa dotýkajú života (lokálneho, národného, regionálneho a medzinárodného) a uskutočňujú sa tým vo verejnom priestore, v ktorom môžu ľudia spoločne konať“.⁶⁴

Na jednej strane sa občianstvo vzťahuje na „práva a povinnosti, ale aj hodnoty a rovnoprávnosť, mnohorodosť a sociálnu spravodlivosť“⁶⁵, dáva jednotlivcovi právo voliť a byť volený v danom štáte, a na strane druhej dáva občanovi právo aktívne sa podieľať na politickom a spoločenskom živote krajiny a tým využívať všetky jemu prislúchajúce občianske i politické práva.

Aktívne občianstvo je možné vo všeobecnosti charakterizovať ako „aktívnu

⁶⁰ Svensson, P. (1995): *Teorie demokracie*. Brno: CDK, s. 216

⁶¹ Roško, R. (2000): *Slovensko na konci tisícročia*. Bratislava: Veda, s.179

⁶² Výraz komunistický experiment treba brať ako sociologický experiment in sensu stricto. Teda v zmysle cieľavedomej poznávacej činnosti, v ktorej ide: a) o verifikáciu, resp. falzifikáciu presne formulovanej sociologickej hypotézy, b) v kontrolovaných spoločensko- historických podmienkach, c) pričom je jasné, kedy a kde experiment začal, d) ako bol fázovaný, t.j. k akým úpravám a zásahom do experimentálnej situácie dochádzalo počas experimentu a e) aké sú presné časopriestorové určenia skončenia experimentu. Roško, R. (2000): *Slovensko na konci tisícročia*. Bratislava: Veda, s. 180

⁶³ Roško, R. (2000): *Slovensko na konci tisícročia*. Bratislava: Veda, s. 179.

⁶⁴ Slovník *Výchova k demokratickému občianstvu, cesta vzájomného porozumenia*.

Koordinoval prof. Ladislav Macháček *Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže v Bratislave*. Bratislava 18.1.2007, s. 15 www.syrs.org

⁶⁵ Tamtiež, s. 15.

participáciu občanov v ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a politickej oblasti života ... Cieľom nie je len zlepšenie vedomostí, ale taktiež motivácie, zručností a praktických skúseností vedúcich k aktívnemu občianstvu⁶⁶, ktoré nemôže byť vnímané len ako prostriedok presadzovania záujmu mladých ľudí ale (aj) ako proces výchovy a vzdelávania.⁶⁷

Táto charakteristika vypovedá o tom, že samotné občianstvo má v sebe zakotvených viacero oblastí, respektíve dimenzií.⁶⁸ Nejedná sa len o jeho politickú dimenziu, ale i dimenziu sociálnu, kultúrnu i ekonomickú.⁶⁹ V rámci jednotlivých dimenzií sú definované ciele, ktoré sa prostredníctvom výchovy a vzdelávania sledujú, majú dosiahnuť. Hovorí o nich nasledujúca tabuľka č. 1.:

Tabuľka č.1: Dimenzie občianstva a ciele výchovy

Dimenzie občianstva	
Hodnoty	Hodnoty
Politická / právna dimenzia	Sociálna dimenzia
Politické občianstvo sa vzťahuje na politické práva a povinnosti v nadväznosti na politický systém	Sociálne občianstvo sa týka vzťahov medzi jednotlivcami v spoločnosti, spája sa s požiadavkami lojality a solidarity
Kultúrna dimenzia	Ekonomická dimenzia
Kultúrne občianstvo sa vzťahuje na vedomie Spoločného kultúrneho dedičstva	Ekonomické občianstvo sa týka vzťahu individua k trhu práce a k spotrebnému trhu a implikuje právo na prácu a minimálnu mzdu.
CIELE VÝCHOVY	
Politické	Sociálne
I. znalosť politického systému II. demokratické postoje III. participačné skúsenosti	I. znalosť sociálnych vzťahov v spoločnosti II. sociálne schopnosti
Kultúrne	Ekonomické

⁶⁶ Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 10 www.syrs.org

⁶⁷ Výchovu je možné chápať ako zámerné ovplyvňovanie socializačných procesov v súlade so spoločensky prijímanými normami a hodnotami a učenie sa spoločenským rolám, pričom vzdelávanie je proces vštepovania znalostí a vedomostí nevhnutných pre hranie týchto profesných, rodinných a občianskych rolí. Sekot, A.(2006): *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, s. 34.

⁶⁸ Niektoré liberálne prístupy zdôrazňujú občianstvo ako status oprávňujúci každého jedinca vlastniť rovnaké formálne práva, ktoré sú zakotvené v zákone. www.activecitizen.ie

⁶⁹ Pozn: Tak ako nejestvuje jednotná definícia občianstva a formy jeho aktívneho presadzovania sú rôzne, rôzne sú aj prístupy k výchove a vzdelávaniu k aktívnemu občianstvu.

IV. znalosť kultúrneho dedičstva a histórie V. základné schopnosti (jazyková kompetentnosť, písanie a čítanie)	III. profesno-odborný výcvik IV. ekonomické schopnosti (vzťahujúce sa na výkon práce a iné ekonomické aktivity)
---	--

Zdroj: Education for Democratic Citizenship: dimensions of citizenship, core competences, variables and international activities. Document prepared by Ruud Veldhuis, Instituut voor Publiek en Politiek, Amsterdam Seminar on Basic Concepts and Core Competences. Strasbourg, 11-12 December, 1997, Palais de l'Europe.

„Proces tranzície dospievajúceho do dospelosti sa musí zavíšiť ... aj získaním znalostí o demokratickom občianstve, schopností a skúseností uplatňovať svoje občianske a politické práva.“⁷⁰ Občianske znalosti, či zručnosti nie sú vrodene, musia sa učiť. V teoretickom i empirickom skúmaní sa aj z toho dôvodu dostáva do popredia pozornosť venovaná vedomostiam (pochopeniu), postojom (názorom), intelektuálnym schopnostiam a participačným schopnostiam (zručnostiam), ktoré tvoria obsah kľúčových občianskych a politických kompetencií mladých ľudí. Tieto všeobecné pojmy bližšie konkretizujú nasledovné indikátory:⁷¹

Vedomosti, pochopenie:

Pojem demokracie. II. Pojem demokratického občianstva. III. Fungovanie demokracie (aj občianskej spoločnosti). IV. Vplyv spoločnosti na jednotlivca. V. Politické rozhodnutia a legislatíva. VI. Občianske práva a povinnosti. VII. Úloha politických strán a záujmových skupín. VIII. Možnosť participácie na rozhodovacích procesoch. IX. Ako ovplyvniť tvorbu politiky. X. Súčasný politický problémy.

Postoje/ názory:

XI. Záujem o sociálne a politické záležitosti. XII. Národná identita. XIII. Úcta k demokracii. XIV. Smerovanie k demokratickému občianstvu. XV. Politická dôveryhodnosť. XVI. Politická efektívnosť. XVII. Sebadisciplína. XVIII. Lojalita. XIX. Tolerancia a poznanie vlastných predsudkov. XX. Rešpektovanie ostatných jednotlivcov. XXI. Hodnoty európskej civilizácie. XXII. Hodnoty, na ktorých je postavená Európa (demokracia, sociálne spravodlivosť, ľudské práva)

Intelektuálne schopnosti:

XXIII. Zhromažďovanie a absorbovanie politických informácií prostredníctvom

⁷⁰ Macháček, L.: *Občianstvo a občianska spoločnosť: Didaktické dimenzie*. Slovenská politologická revue. Číslo 3, ročník VIII., 2008, s. 90.

⁷¹ Macháček, L. (2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: Katedra politológie FF UCM v Trnave, s.96.

rôznych médií. XXIV. Kritický prístup k informáciám, politike, názorom. XXV. Komunikačné schopnosti (byť schopný zdôvodniť, obhájiť a vyjadriť vlastné názory). XXVI. Opísať procesy, inštitúcie, funkcie, charakterizovať ciele atď. XXVII. Používať nenásilné riešenie konfliktov. XXVIII. Prevzatie zodpovednosti. XXIX. Schopnosť rozhodovať. XXX. Zvoliť si možnosť, zaujať stanovisko.

Participačné schopnosti/ zručnosti:

XXXI. Oplyvňovanie politiky a rozhodnutí (petície a lobovanie). XXXII. Utvárať koalície a spolupráca s partnerskými organizáciami. XXXIII. Účasť na politických diskusiách. XXXIV. Účasť na spoločenských a politických procesoch (členstvo v politickej strane, záujmové organizácie, aktívna účasť vo voľbách, demonštrácie atď.)

XXXII.

Aby sa z mladého občana stal občan aktívny, je potrebné rozvíjať túto komplexnú štvoricu – vedomosti, postoje, intelektuálne a participačné schopnosti.

Výborné zhrnutie toho, čo by mali mať mladí ľudia, aby sa mohli angažovať načrtáva Ord. Mladí ľudia by mali podľa neho:⁷²

- dobre komunikovať s každým,
- myslieť kriticky, nezávisle a čestne,
- byť úprimne motivovaní participovať,
- učiť sa, ako premeniť kolektívne plány na akciu,
- reflektovať a učiť sa z vlastnej participácie,
- mať danú voľnosť a dôveru prevziať zodpovednosť.

„Výchova mladých ľudí k občianstvu je proces, ktorý sa ... úspešne realizuje iba vo väzbe na reálne procesy obnovy demokratického občianstva v celej spoločnosti. V súhrne ide o nadobúdanie občianskych (napr. právo na osobné a súkromné vlastníctvo, uzatváranie dohôd, sloboda prejavu, sloboda zhromažďovania), politických (napr. aktívne a pasívne volebné právo) a sociálnych (napr. právo na istý sociálny štandard zodpovedajúci krajine) práv.“⁷³

⁷² Breslin, T., Dufour, B. (2006): *Developing Citizens*. London: Hodder Education. In: ZOOM-M, zaoštréné na mladých. Časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže. Vydáva Rada mládeže Slovenska, Bratislava, 2/2009, s.5.

⁷³ Macháček, L. (2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: Katedra politológie FF UCM v Trnave, s. 41.

Na základe spomenutých indikátorov a predchádzajúcej definície je možné konštatovať, že „moderná koncepcia výchovy mládeže k občianstvu umožňuje a vyžaduje spájať oveľa viac ako doteraz vymoženosti formálneho vzdelávania v škole a neformálneho vzdelávania v štruktúrach práce s mládežou v občianskej spoločnosti.⁷⁴ Mali by byť preto vytvárané rôznorodé „podmienky pre vzdelávanie, príležitosti a prax, ktoré zaistia a umožnia mladým ľuďom rozvíjať vedomosti, zručnosti a kompetencie nevyhnutné pre to, aby sa stali aktérmi demokracie a začlenili sa do spoločnosti, zvlášť aktívnou účasťou v občianskej spoločnosti i na pracovnom trhu (alebo: platená a neplatená práca?).“⁷⁵

Samotná podpora vzdelávania k aktívnemu občianstvu a participácii mládeže v dynamicky meniacej sa spoločnosti predstavuje výzvu v politike mládeže v štruktúrach zastupiteľskej demokracie s cieľom „utvárať štruktúrne príležitosti, ktoré umožňujú reálnu občiansku a politickú participáciu mladých ľudí na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú a podporovať ich, aby sa zapájali do života svojho spoločenstva“⁷⁶. Aby mládež nežila v demokratickej spoločnosti ponúkajúcej veľa možností len fyzicky vo svojej dvojakej úlohe človeka a občana, ale aby v záujme napredovania a rozvoja tejto spoločnosti dosahovala aj určitú úroveň spoločenskej angažovanosti.

Mladí ľudia zaujímajú v štruktúre spoločnosti špecifické postavenie, ktoré bezprostredne súvisí so všetkým, čo pomáha utvárať vedomie a postoje mladých ľudí, ich záujmy, potreby a požiadavky. Mládež ako špecifická spoločenská skupina bude o niekoľko rokov rozhodovať o budúcnosti celej spoločnosti, ale v súčasnosti je jej reálnou súčasťou, ktorá môže ovplyvňovať dianie v spoločnosti.

Cieľom výchovy k aktívnemu občianstvu sa v tomto poňatí stáva vychovať človeka, ktorý pozná svoje práva a povinnosti; pozná práva, ktoré slúžia k uskutočneniu jeho politickej slobody; je zodpovedný za svoje činy; samostatne myslí a aktívne sa zaujíma o dianie v spoločnosti v ktorej sa nachádza.

⁷⁴ Macháček, L.: *Občianstvo a občianska spoločnosť: Didaktické dimenzie*. Slovenská politologická revue. Číslo 3, ročník VIII., 2008, s. 92.

⁷⁵ Štrasburg, 17. 9. 2004, CDEJ (2004) 13, Európsky riadiaci výbor pre mládež (European steering committee for youth), 33. zasadanie Budapešť, 11. a 13. 10. 2004, Európske centrum mládeže. Lasse Siurala: Európsky rámec mládežníckej politiky.

⁷⁶ Akčný plán politiky mládeže na rok 2005 schválený Uznesením vlády SR č. 216 zo 16. marca 2005.

2. Politické práva mladých ľudí

Výchova mladých ľudí k aktívnemu občianstvu a k ľudským právam, najmä tým politickým (ale i občianskym), sa stáva akýmsi záväzkom pre všetky štáty s demokratickým programom. Takýto záväzok prijal i československý a potom slovenský štát.

Ľudské práva a slobody sa u nás do popredia záujmu spoločnosti dostali v súvislosti so spoločensko-politickými premenami po novembri 1989. Budovanie novej kvality spoločnosti na princípoch demokracie si vyžiadalo novú kvalitu postavenia človeka-občana v štáte a v spoločnosti. Z toho dôvodu snaha Slovenskej republiky zaradiť sa do rodiny demokratických štátov viedla cez ústavnoprávne zakotvenie práv a slobôd občanov. Stalo sa tak prijatím Listiny základných práv a slobôd⁷⁷, ktorú Ústava SR, prijatá 3. septembra 1992 nepriamo integrovala do svojej II. hlavy.

Demokracia so spomenutým záväzkom počíta. Aj z toho dôvodu sa najvýznamnejším znakom moderného štátu stali základné práva a slobody, ktoré „sa zaručujú všetkým bez rozdielu pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, politického či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnostnej alebo etnickej menšine, majetku, rodu alebo iného postavenia.“⁷⁸

⁷⁷ Prijatie Listiny základných práv slobôd taktiež vytvorilo ústavnoprávny predpoklad kompatibility právnej úpravy SR s európskym štandardom.

⁷⁸ Ústavný zákon 23/1991 Zb. z 9. januára 1991, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, Hlava

V súčasnosti je teda existencia moderného štátu nemysliteľná bez toho, aby v ňom, respektíve v jeho základnom zákone- Ústave, neboli zakotvené základné práva a slobody.

„ Sú subjektívnymi nárokmi individua, ktoré sú orientované na štát“⁷⁹ a zároveň ich povaha, rozsah a garancia práv a slobôd určujú predpoklady postavenia človeka v štáte a v spoločnosti.

Prvá generácia ľudských práv zahŕňa občianske a politické práva. Sú to práva, ktoré sa týkajú slobody jednotlivca a jeho účasti na politickom živote. Dodržiavanie občianskych práv štát zabezpečí najmä tým, že nebude jednotlivca v týchto právach obmedzovať. Na realizáciu politických práv je však nevyhnutná iniciatíva občanov. Aj z toho dôvodu z hľadiska budovania demokratickej spoločnosti a postavenia človeka zohrávajú mimoriadny význam politické práva, ktoré sú prejavom aktivity človeka v štáte, a ktoré garantuje občanovi štát predovšetkým prostredníctvom ústavy a zákonov. Práve ústava a zákony predstavujúce legislatívne východiská sú normami „ podľa ktorých sú riadené konkrétne spoločnosti, zostávajú trvalo zásadné pre poznanie hodnôt, ktoré daná spoločnosť uznáva v súvislosti s prijatím praktických predpisov určujúcich vzťah vládnuce k ovládaným. Právna zakotvenosť týchto väzieb je obzvlášť v demokraciách podstatným rysom politických systémov, bez ktorých si ani súčasnú politologickú analýzu nie je možné predstaviť. “

Aj aktívna účasť mladých ľudí na verejnom živote a verejnom rozhodovaní od celoštátnej až po miestnu úroveň stavia na konkrétnych legislatívnych východiskách, ktoré priznáva a určuje tretí oddiel Ústavy Slovenskej republiky.

Sú nimi politické práva, ktoré môže mládež kedykoľvek využiť pri presadzovaní svojich záujmov. Sú to:⁸⁰

- sloboda prejavu,
- právo na informácie,
- petičné právo,
- zhromažďovacie právo,
- združovacie právo,
- volebné právo,

č.1,článok 3, odsek 1.

⁷⁹ Koganová, V- Leška, D.- Mesežnikov, G.(ed.) (1996): *Demokracia a ochrana ľudských práv: Teória, prax, medzinárodná úprava*. Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy, s. 67.

⁸⁰ Bližšie pozri: *Ústava Slovenskej republiky*, zákon č. 460/1992 Zb, 3. oddiel.

- právo na odpor.

Tieto práva však nestačí len proklamovať, ale každý mladý človek, bez ohľadu na jeho postavenie musí mať praktickú možnosť ich presadiť. Osobitný význam politických práv je spojený s tým, že prostredníctvom nich sa jednotlivec či občan zúčastňuje na vytváraní politiky spoločnosti, na rozhodovaní o štátnych záležitostiach, o veciach verejných a v konečnom dôsledku sa podieľa na budovaní demokratického spoločenského a politického prostredia. Okrem iného je možné politické práva označiť za práva, ktoré „smerujú k vytvoreniu politickej rovnosti občanov v spoločnosti“⁸¹.

Participáciu a aktívne občianstvo mládeže ako relatívne všeobecný politologický pojem možno na základe práve spomenutých politických práv garantovaných základným zákonom štátu a zákonmi charakterizovať i ako proces, v ktorom každý mladý človek má právo: ⁸²na informácie o spoločenskom dianí; na vyjadrenie svojich názorov a postojov a ich vypočutie i akceptáciu zo strany dospelých; na spoluúčasť na rozhodovacích procesoch; na aktívnu účasť na verejnom živote.

2.1 Sloboda prejavu a právo na informácie

Sloboda prejavu je jedným zo základných ľudských i politických práv človeka, a teda i mladého človeka, ktoré mu umožňuje slobodnú diskusiu o veciach verejných na základe informácií, ktoré k nemu prúdia z množstva zdrojov. Zároveň mu umožňuje „vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmikoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice.“⁸³ Jednak právo na názor patrí v demokratickej spoločnosti k základným neodňateľným ľudským právam a jednak je demokracia „najlepšou ochranou slobodného vyjadrovania názorov“⁸⁴.

„Učiť sa byť dobrým občanom znamená nielen vedieť rozpoznať, či štát začína fungovať pod úrovňou našich občianskych možností, ale súčasne chcieť vedieť, ako prejaviť svoj názor a postoj v legálnych verejných formách (parlamentné voľby, petície,

⁸¹ Tóth, R. (2001): *Základy politológie. Človek v politike*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. IV. Vydanie, s. 22.

⁸² *Národná správa o participácii mládeže*. Bratislava, Iuventa, január 2006, s. 6.

⁸³ Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá a vyhlásená rezolúciou Valného zhromaždenia 217 A (III) z 10. decembra 1948, článok 19.

⁸⁴ Parížska charta pre novú Európu z 21.11.1990 In: *Práva občanov v demokracii*. Zborník dokumentov. Bratislava, november 1997. Združenie pre podporu lokálnej demokracie.

občianske zhromaždenia a hnutia) a dosiahnuť požadovanú sociálnu zmenu.“⁸⁵

Slobodu prejavu upravuje článok 26 Ústavy SR nasledovne:

1. Sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.
2. Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.
3. Cenzúra sa zakazuje.
4. Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.
5. Orgány verejnej moci majú povinnosť primeraným spôsobom poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. Podmienky a spôsob vykonania ustanoví zákon.

Sloboda prejavu nespočíva len v tom, že občan môže prejavovať svoje názory a pocity, ale aj v jeho práve akékoľvek vyjadrené názory a pocity ostatných občanov prijímať. Dôležitá u mladého človeka teda nie je len sloboda prejavu ako možnosť vyjadriť svoje myšlienky⁸⁶ a názory, ale i jeho schopnosť myšlienky a názory vyhľadávať, prijímať a rozširovať. Z občana sa tak stáva pasívna i aktívna zložka komunikačného procesu. Občan je jednak zložkou, ktorá v procese komunikácie informácie prijíma a jednak zložkou, ktorá informácie rozširuje ďalej.

Taktiež je „povolená“ zmena názoru, postoja či záujmu. V súvislosti s mladými ľuďmi to znamená, že majú právo na názorovú, postojovú či záujmovú zmenu alebo posun akýmkoľvek smerom. Sloboda a pluralizmus názorov mladých ľudí je predpokladom na to, aby sa ich záujmy a postoje mohli vyjaviť a realizovať, a to vo všetkých oblastiach života.

Sloboda prejavu nie je len o slobode voči spoločnosti, ale aj o slobode voči

⁸⁵ Macháček, L (2005): *Participácia študentov na samospráve stredných a vysokých škôl Slovenska (sociologický výskum)*. Bratislava: Iuventa, s. 6-7.

⁸⁶ Pozn.: Dôležitá pri tom nie je len sloboda prejavu ako možnosť vyjadriť svoje myšlienky, ale aj sloboda po prejave. Nestačí, aby mal občan právo prejaviť svoj názor navonok - právo musí vytvoriť aj prostriedky, aby osoba, ktorá vyjadruje vlastné myšlienky a názory, nebola sankciovaná za obsah svojho prejavu.

politike.

Veď vo všeobecnosti v demokratickej spoločnosti môžu občania diskutovať o akýchkoľvek problémoch.

Netreba však zabúdať, že sloboda každého z nás končí tam, kde sa začína právo druhého. Naša Ústava totiž garantuje aj iné práva, ktoré sa môžu dostať do konfliktu so slobodou prejavu, ako napr. právo na súkromie, právo na zachovanie osobnej cti, či dobrej povesti. To znamená, že sloboda prejavu neznamená právo každého povedať čokoľvek, čím nie je absolútna.

Potvrďuje to i Deklarácia práv človeka a občana z roku 1789, konkrétne článok 4:

„Sloboda spočíva v možnosti konať to, čo neškodí inému: preto výkon prirodzených práv každého človeka má hranice tam, kde začína právo ostatných členov spoločnosti užívať svoje vlastné práva. Tieto hranice môže stanoviť len zákon.“

O určitých podmienkach, kedy možno obmedziť slobodu hovorí Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v článku 10, ktorý jednak „nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam“, pričom o podobnom obmedzení vypovedá i článok 26 Ústavy SR, ktorý uvádza, že „podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.“

A jednak hovorí o tom, že „výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“ Taktiež Ústava SR hovorí o tom, že „slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.“

Z uvedeného teda vyplýva sloboda prejavu prináša so sebou povinnosť a zodpovednosť a podlieha istým obmedzeniam potrebným v demokratickej spoločnosti. Vhodnou formou na obmedzenie slobody prejavu je zákon, ktorého cieľom je vlastne zamedziť zneužitiu slobody prejavu. Medzi zákony, ktoré u nás obmedzujú slobodu prejavu patria najmä Občiansky zákonník a Trestný zákon.

Legislatívou, ktorá priamo stanovuje informačné povinnosti, respektíve upravuje prístup k informáciám je zákon č. 211/2000Z. Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám, takzvaný infozákon.

Narába s pojmami ako zverejnená informácia a sprievodná informácia, ktoré sa zverejňujú spôsobom umožňujúcim hromadný prístup:⁸⁷

- 1) Zverejnenou informáciou je informácia, ktorú môže každý opakovane vyhľadávať a získať, najmä informácia publikovaná v tlači alebo vydaná na inom hmotnom nosiči dát umožňujúcim zápis a uchovanie informácie, alebo vystavená na úradnej tabuli s možnosťou voľného prístupu, alebo sprístupnená pomocou zariadenia umožňujúceho hromadný prístup, alebo umiestnená vo verejnej knižnici.
- 2) Sprievodnou informáciou je informácia, ktorá úzko súvisí s požadovanou informáciou, najmä informácia o jej existencii, pôvode, počte, dôvode odmietnutia sprístupniť informáciu, o dobe, počas ktorej odmietnutie sprístupnenia informácie trvá, a kedy bude opätovne preskúmaný.

Prístup k týmto informáciám má každý. Či je to právnická alebo fyzická osoba. Žiadateľom o informácie môže byť ktokoľvek, či je to „fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá požiada o sprístupnenie informácie, ...“⁸⁸, a taktiež nie je podstatný vek žiadateľa o informácie. Mladým ľuďom tým zákon umožňuje získať informácie a odpovedá na nezodpovedané otázky.

Zákon rozoznáva dva spôsoby⁸⁹ poskytovania informácií: sprístupňovaním, čiže bez preukázania právneho alebo iného dôvodu alebo záujmu, pre ktorý sa informácia požaduje a zverejňovaním, čiže aktívnym uvoľňovaním informácií úradmi aj bez konkrétnej žiadosti.

Je založený na prístupe „čo nie je tajné, je verejné“. V paragrafe č. 2 je stanované, že:

- 1) Osobami povinnými podľa tohto zákona sprístupňovať informácie (ďalej len "povinné osoby") sú štátne orgány, obce, ako aj tie právnické osoby a fyzické

⁸⁷ Zákon 211/2000 Z.z. zo 17. mája 2000 o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) , § 4, odsek 3 a 4.

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=69>

⁸⁸ Zákon 211/2000 Z.z. zo 17. mája 2000 o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) , § 4

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=69>

⁸⁹ Zákon 211/2000 Z.z. zo 17. mája 2000 o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) ,

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=69>

osoby, ktorým zákon zveruje právomoc rozhodovať o právach a povinnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb v oblasti verejnej správy, a to iba v rozsahu tejto ich rozhodovacej činnosti.

- 2) Povinnými osobami sú ďalej právnické osoby zriadené zákonom a právnické osoby zriadené štátnym orgánom, vyšším územným celkom alebo obcou podľa osobitného zákona.
- 3) Povinnými osobami sú ďalej aj právnické osoby založené povinnými osobami podľa odseku 1 a 2.
- 4) Osobitný zákon môže ustanoviť povinnosť sprístupňovať informácie aj inej právnickej osobe alebo fyzickej osobe.

Povinnosť poskytovania informácií je vlastne povinnosť príslušných orgánov informovať o svojej činnosti. Pojmom právo na informácie teda chápeme nielen právo občanov (ale aj ostatných subjektov) na vyhľadávanie informácií, ale aj právo na pasívne vnímanie týchto informácií.

Zákon o slobodnom prístupe k informáciám však pozná viacero dôvodov obmedzenia práva na informácie. Požadovaná informácia sa nesprístupní, ak ju iné zákony označujú za tzv. utajovanú skutočnosť, bankové tajomstvo, daňové tajomstvo a obchodné tajomstvo. Informácia sa rovnako nesprístupní, ak existuje iný zákonný dôvod na obmedzenie prístupu k informáciám.⁹⁰

Rýchly civilizačný vývoj a postupujúci proces globalizácie umožňujúci masívny nástup moderných, najmä informačných technológií a ich globálne využívanie v prospech ľudstva ako celku je pomerne nedostatočné. Žijeme v informačnej spoločnosti, v ktorej mať viac informácií znamená výhodu pre seba samého. Sú to práve informácie, ktoré rozširujú obzor našich vedomostí vo všetkých oblastiach. „Participácia ide ruka v ruke s poskytovaním informácií mladým ľuďom.“⁹¹

Právo na informácie je základným ľudským právom a aj z toho dôvodu by mal štát jednak garantovať dostupnosť informácií pre mládež prostredníctvom rôznych subjektov a jednak podporovať poskytovanie informácií, objektívnych informácií pre mládež a rozširovať možnosti prístupu k nim. Zabezpečiť aktuálne, dostupné a relevantné informácie pre mládež je základnou podmienkou participácie mládeže na živote spoločnosti na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni. No taktiež základnou

⁹⁰ Bližšie pozri: Zákon 211/2000 Z.z. zo 17. mája 2000 o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií), § 8-11.

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=69>

⁹¹ Biela kniha Európskej komisie. Nový impulz pre európsku mládež. Bratislava, Iuventa, 2002, s. 24

podmienkou na získanie vedomostí, postojov a intelektuálnych schopností.

2.2 Petičné právo

Mládež môže využiť i petičné právo, ktoré predstavuje akýsi kontrolný mechanizmus a nástroj prostredníctvom ktorého môže presadiť svoje záujmy a dožadovať sa zmien. Márne by sme však petičné právo hľadali v medzinárodných dokumentoch. Nie je upravené ani v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach ani v Európskom dohovore o ľudských právach. Konkretizuje ho zákone č. 85/1990Zb. o petičnom práve a upravuje ho Ústava SR v článku 27:

- I. Petičné právo sa zaručuje. Každý má právo sám alebo s inými obracať sa vo veciach verejného alebo iného spoločného záujmu na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami.
- II. Petíciou nemožno vyzývať na porušovanie základných práv a slobôd.
- III. Petíciou nemožno zasahovať do nezávislosti súdu.

Druhý odsek je podrobnejšie upravený v petičnom zákone a to: „ Petícia nesmie vyzývať k porušovaniu ústavy a zákonov, popieraniam alebo obmedzovaniu osobných, politických alebo iných práv osôb pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, alebo k roznečovaniu nenávisť a neznášanlivosti z týchto dôvodov alebo k násiliu alebo hrubej neslušnosti.“⁹²

Základným pojmom petičného práva sa stáva pojem verejný, respektíve spoločenský záujem. Vyplýva to z uvedeného článku v odseku 1, ktorý takisto vypovedá o tom, že petičné právo sa môže uplatniť len vo veciach verejného alebo iného spoločenského záujmu.

Petičné právo je právom individuálnym, ktoré je však možno uplatňovať kolektívne. Svedčí o tom i fakt, že „ na zostavenie petície, obstaranie podpisov pod ňu a doručenie petície orgánu verejnej správy môžu osoby podávajúce petíciu vytvoriť petičný výbor“⁹³, ktorý nie je právnickou osobou.

Petičné právo je právo obmedzené vekom. Jednak tým, že „členovia petičného výboru

⁹² Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 1, odsek 3.

⁹³ Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 3, odsek 1.

sú povinní určiť osobu, ktorá dovŕšila vek 18 rokov, na ich zastupovanie v styku s orgánom verejnej správy.⁹⁴ V prípade, že petičný výtvor nie je vytvorený, „musí sa v petícii určiť osoba, ktorá dovŕšila vek 18 rokov, na styk s orgánom verejnej správy.“⁹⁵ A jednak tým, že „zhromažďovaním podpisov na mieste prístupnom verejnosti možno poveriť osobu, ktorá dovŕšila vek 16 rokov.“⁹⁶ V prípade, kedy by petíciu mohli podpísať maloletí platí, „že musí ísť o takú petíciu, ktorá je svojou povahou primeraná rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.“⁹⁷

Zhromažďovanie podpisov je pritom úzko späté s právom akokoľvek, respektíve akýmkoľvek spôsobom vyzvať iných jednotlivcov, aby svojím podpisom petíciu podporili. Musia však byť splnené dve podmienky. Prvou je to, že spôsob vyzývania osôb k podpisu petície nesmie odporovať zákonu a druhou je nutné umožniť, aby iné osoby boli pred jej podpisom riadne oboznámené s jej obsahom. To znamená, že i petičné právo má isté obmedzenia.

Petícia „je listina, pod ktorú sa podpisujú občania, a tým sa v konkrétnej veci obracajú na orgány verejnej moci s návrhmi, žiadosťami, výzvami, prípadne sťažnosťami či protestom“⁹⁸, inak povedané každá písomná žiadosť, návrh, podnet alebo sťažnosť, ku ktorej sa pripájajú tzv. podpisové hárky s podpismi, a ktorú oprávnený subjekt predkladá príslušnému adresátovi. Na petíciu sa i z toho dôvodu môžeme pozeráť ako na uplatňovanie práva na informácie.

Zákon stanovuje písomnú formu petície i to čo musí petícia obsahovať. Ak podpisové hárky, ktoré sú súčasťou petície „neobsahujú text petície, musia sa označiť tak, aby bolo zrejmé, aká petícia sa má podporiť podpismi; na každom podpisovom hárku musí byť uvedené meno, priezvisko a úplná adresa trvalého pobytu každej osoby, ktorá petíciu zostavila, alebo osoby, ktorá je určená na styk s orgánom verejnej správy.“⁹⁹ Ak petíciu podáva petičný výbor, uvedú sa tieto stanovené údaje o každom jeho členovi a o osobe oprávnenej zastupovať výbor.

⁹⁴ Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 3, odsek 3.

⁹⁵ Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 3, odsek 4.

⁹⁶ Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 4, odsek 3.

⁹⁷ Kol. autorov (2005):*Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje*. Bratislava: Rada mládeže Slovenska, s. 62.

⁹⁸ Kol. autorov (2005):*Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje*. Bratislava: Rada mládeže Slovenska, s. 60.

⁹⁹ Zákon 85/1990 Zb.z 27.marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007), § 4, odsek 4.

Petícii nemusí príslušný adresát vyhovieť, ale je povinný sa ňou zaoberať. Vyplýva to zo skutočnosti, že zákon o petičnom práve nestanovuje počet podpisov, ktorý je potrebný na vybavenie petície, a preto v zásade platí, že orgán verejnej správy je povinný sa zaoberať petíciou s akýmkoľvek množstvom podpisov. Žiadnym spôsobom nie je zaručené prijatie petície v rozsahu akom je predložená. Predloženie a vybavenie petície a súčinnosť pri jej vybavovaní upravujú paragrafy 5 až 7 zákona o petičnom práve, pričom ústava SR ani petičný zákon neupravujú formu doručenia petície.

2. 3 Zhromažďovacie právo

Zhromažďovacie právo je možné označiť aj ako slobodu zhromažďovania, ktoré dáva mladým ľuďom možnosť pokojne sa zhromažďovať a zároveň sa zdržať všetkého, čo by narušilo riadny a pokojný priebeh zhromaždenia.

Tak ako v prípade petičného práva, tak i sloboda zhromažďovania je jedným z prostriedkov participácie mladých ľudí na rozhodovaní o veciach verejných, možnosťou vyjadriť svoje stanoviská, názory, spôsob ako šíriť informácie. Dáva im možnosť, aby verejne vyjadrili svoj názor, dozvedeli sa o akomkoľvek probléme a mohli o ňom slobodne diskutovať. Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve konkrétne vymedzuje výkon toho práva slúžiaceho na „využívanie slobody prejavu a ďalších ústavných práv a slobôd, na výmenu informácií a názorov a na účasť na riešení verejných a iných spoločných záležitostí vyjadrením postojov a stanovísk,“¹⁰⁰ čím je zároveň zafinovaný účel a cieľ tohto práva. V žiadnom prípade nesmie účel smerovať k výzve:¹⁰¹

- a) popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie alebo na rozniecovanie nenávisťi a neznášanlivosti z týchto dôvodov;
- b) dopúšťať sa násilia alebo hrubej neslušnosti;
- c) inak porušovať ústavu a zákony.

Práve toto právo predstavovalo pre ľudí v strednej Európe a teda aj pre ľudí na Slovensku pád totalitných režimov, v ktorých žili po mnohé desaťročia.

¹⁰⁰ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 1, odsek 1.

¹⁰¹ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 10, odsek 1.

Právo pokojne sa zhromažďovať je upravené článkom 28 Ústavy SR:

- I. Právo pokojne sa zhromažďovať sa zaručuje.
- II. Podmienky výkonu tohto práva ustanoví zákon v prípadoch zhromažďovania na verejných miestach, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti, majetku alebo pre bezpečnosť štátu. Zhromaždenie sa nesmie podmieňovať povolením orgánu verejnej správy.

V Európskom dohovore o ochrane ľudských práv v článku č. 11. odsek pojednáva o slobode zhromažďovania, ktorá je stretávaním sa ľudí a výmenou myšlienok a názorov neformálnejším spôsobom: „ každý má právo na slobodu pokojného zhromažďovania a na slobodu združovať sa s inými, včítane práva zakladať na obranu svojich záujmov odbory alebo vstupovať do nich.“

Pojem zhromaždenie nie je priamo definovaný. V širšom chápaní zákon len vymedzuje zhromaždenia, na ktoré sa jeho právny režim nevzťahuje. Sú to zhromaždenia osôb súvisiace s činnosťou štátnych orgánov upravené inými právnymi predpismi, zhromaždenia súvisiace s poskytovaním služieb a iné zhromaždenia neslúžiace už spomenutému cieľu a účelu tohto práva.¹⁰²

Zhromaždenie môže zvolať občan starší ako 18 rokov alebo skupina osôb (starších než 18 rokov). Tým pádom je tento občan považovaný za zvolávateľa, ktorý „ je povinný zhromaždenie písomne oznámiť obci.¹⁰³ V oznámení musí zvolávateľ uviesť:¹⁰⁴

- a) účel zhromaždenia, deň a miesto jeho konania a čas začatia; ak ide o zhromaždenie na verejnom priestranstve, aj predpokladaný čas jeho ukončenia;
- b) predpokladaný počet účastníkov zhromaždenia;
- c) opatrenia, ktoré urobí, aby sa zhromaždenie konalo v súlade so zákonom, najmä počet usporiadateľov, ktorých na organizáciu zhromaždenia určí, a spôsob ich označenia;

¹⁰² Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 2.

¹⁰³ „ Zvolávateľ je povinný zhromaždenie písomne oznámiť obci tak, aby obec oznámenie dostala aspoň 5 dní vopred. Obec môže v odôvodnených prípadoch prijať oznámenie aj v kratšej lehote.. Za právnickú osobu predloží oznámenie ten, kto je v tejto veci splnomocnený konať v jej mene. Oznámenie sa môže predložiť aj osobne v pracovný deň v dobe medzi ôsmou a pätnástou hodinou. Obec vytvorí podmienky, aby sa oznámenia mohli riadne prijímať.“ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 5, odsek 1.

¹⁰⁴ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 5, odsek 2.

- d) ak má ísť o pouličný sprievod, východiskové miesto, cestu a miesto ukončenia;
- e) meno, priezvisko, rodné číslo a bydlisko zvolávateľa, u právnickej osoby jej názov a sídlo a meno, priezvisko a bydlisko toho, kto je splnomocnený v tejto veci konať v jej mene;
- f) meno, priezvisko a bydlisko toho, kto je splnomocnený konať v zastúpení zvolávateľa.

Konanie zhromaždenia sa len písomne oznamuje mestu alebo obci, na území ktorých sa má zhromaždenie konať, ale nikdy nepodlieha ich povoleniu. Základnou zásadou je, že na zhromaždenie nie je potrebné predchádzajúce povolenie orgánu verejnej správy.

Zvolávateľ je oprávnený osobne, písomne alebo inak pozývať na účasť na zhromaždení. Má tiež právo, aby pozvanie na zhromaždenie bolo vo vhodnom čase vyhlásené miestnym rozhlasom. Riadi priebeh zhromaždenia, aby prebehlo v súlade s oznámeným účelom, a je oprávnený vydávať účastníkom pokyny na zabezpečenie riadneho priebehu zhromaždenia, a to buď priamo, alebo s pomocou usporiadateľov. Na zabezpečenie poriadku musí zvolávateľ zabezpečiť dostatok usporiadateľov starších ako 18 rokov. „Ak je dôvodná obava, že zhromaždenie bude rušené, môže zvolávateľ požiadať obec alebo príslušný útvar Policajného zboru, aby sa zhromaždeniu poskytla ochrana.“¹⁰⁵ Zvolávateľ musí počas celého zhromaždenia dbať o jeho pokojný priebeh a robiť opatrenia, aby sa nenarušoval, no i využiť svoju právomoc zhromaždenie ukončiť. Na základe splnenia týchto podmienok potom neexistuje prekážka, ktorá by bránila pokojné zhromaždenie uskutočniť a uplatnila sa tak sloboda zhromažďovania každého mladého človeka.

Právo pokojne sa zhromažďovať je chránené proti tým, ktorí by jeho realizáciu chceli mariť.¹⁰⁶ Aj napriek tomu zákon o slobodnom zhromažďovaní stanovuje podmienky, ktoré ho podmieňujú, čím vzniká možnosť rozpustenia zhromaždenia či zakázania jeho konania.¹⁰⁷

2.4. Združovacie právo

¹⁰⁵ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 6, odsek 3.

¹⁰⁶ Bližšie pozri: Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 14, odsek 2.

¹⁰⁷ Zákon 84/1990Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovacom práve, § 8-13.

„ Každý má právo na slobodu združovať sa s inými, ...“.¹⁰⁸ Sloboda združovania sa týka všetkých druhov združovania. „ Občania môžu zakladať spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby a iné občianske združenia, ako aj odborové organizácie ... a združovať sa v nich.“¹⁰⁹ Zaradenie tohto práva medzi politické práva v našej ústave je možné odôvodniť demokratickým charakterom nášho štátu a tiež osobitnou úpravou vo vzťahu k politickým stranám. Je predpokladom prirodzenej tendencie interaktivity mladých ľudí a ich túžby vykonávať niečo spoločne.

Článok 29 Ústavy SR ho upravuje nasledovne:

- I. Právo slobodne sa združovať sa zaručuje. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.
- II. Občania majú právo zakladať politické strany a politické hnutia a združovať sa v nich.
- III. Výkon práv podľa odsekov 1 a 2 možno obmedziť len v prípadoch ustanovených zákonom, ak je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre bezpečnosť štátu, na ochranu verejného poriadku, predchádzanie trestným činom alebo na ochranu práv a slobôd iných.
- IV. Politické strany a politické hnutia, ako aj spolky, spoločnosti alebo iné združenia sú oddelené od štátu.

Združovacie právo má teda dve formy. Prvou formou je spolok, spoločnosť alebo iné združenie, druhou formou sú politické strany a politické hnutia.

Ústava SR síce terminologicky neurčuje združenie, no určuje združenia, ktoré sú a ktoré nie sú povolené. Nie sú dovolené združenia:¹¹⁰

- a) ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, pohlavie, rasu, pôvod, politické alebo iné zmýšľanie, náboženské vyznanie a sociálne postavenie, roznečovať nenávisť a neznášanlivosť z týchto dôvodov, podporovať násilie alebo inak porušovať ústavu a zákony;
- b) ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou

a zákonmi;

- c) ozbrojené alebo s ozbrojenými zložkami; za také sa nepovažujú združenia, ktorých členovia držia alebo používajú strelné zbrane na športové účely alebo na výkon práva poľovníctva.

Právo združovať sa je Ústavou SR zaručené a „nikto nesmie byť nútený k združovaniu, k členstvu v združeniach ani k účasti na ich činnosti. Zo združenia môže každý slobodne vystúpiť“ a tiež „nikomu nesmie byť občiansky na ujmu, že sa združuje, že je členom združenia, že sa zúčastňuje na jeho činnosti alebo ho podporuje, alebo že stojí mimo neho.“¹¹¹

Združenie vzniká registráciou. Ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť združovacieho práva je ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.¹¹² Na vznik združenia je potrebné vytvoriť skupinu najmenej troch občanov, takzvaný prípravný výbor, „z ktorých aspoň jeden musí byť starší ako 18 rokov“¹¹³, ktorí predložia návrh na registráciu a uvedú potrebné, zákonom stanovené údaje a vypracujú stanovy, ktoré sa neskôr počas obdobia jeho činnosti môžu meniť. Základné stanovy sa podávajú v dvoch vyhotoveniach, v ktorých musí byť uvedené:¹¹⁴

- a) názov združenia, ktorý sa musí líšiť od názvu právnickej osoby, ktorá už vyvíja činnosť na území Slovenskej republiky,
- b) sídlo,
- c) cieľ jeho činnosti,
- d) orgány združenia, spôsob ich ustanovovania, určenie orgánov a funkcionárov oprávnených konať v mene združenia,
- e) ustanovenia o organizačných jednotkách, pokiaľ budú zriadené a pokiaľ budú konať vo svojom mene,
- f) zásady hospodárenia.

Ak návrh nespĺňa takto stanovené podmienky, respektíve náležitosti (alebo ak sú údaje v ňom neúplné alebo nepresné), ministerstvo na to prípravný výbor bezodkladne, najneskôr do 5 dní od doručenia návrhu, upozorní s tým, že dokiaľ tieto vady nebudú

¹¹¹ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 3, odsek 1 a 2.

¹¹² Ministerstvo vnútra SR neregistruje združenia občanov okrem: a) v politických stranách a politických hnutiach, b) na zárobkovú činnosť alebo na zabezpečenie riadneho výkonu určitých povolaní, c) v cirkvách a náboženských spoločnostiach. Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 1, odsek 3.

¹¹³ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 6, odsek 2.

¹¹⁴ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 6.

odstránené, konanie o registrácii sa nezačne. Konanie o registrácii sa potom začína dňom, keď ministerstvu príde návrh s odstránenými „závadami“.

Dôležité je však nezabúdať na to, že ministerstvo má právo registráciu odmietnuť. Môže tak urobiť do 10 dní od začatia konania. Ministerstvo odmietne registráciu a tak vlastne zabráni existencii združenia ak ide o niektorý z prípadov nedovoleného združenia, ak stanovy nespĺňajú požadované náležitosti, ak ide o nedovolené združenie alebo ciele združenia sú v rozpore so stanovenými požiadavkami.¹¹⁵ Ako opravný prostriedok v tomto prípade slúži najvyšší súd Slovenskej republiky, ktorý môže rozhodnutie ministerstva zrušiť. Počas činnosti zaregistrovaného združenia má ministerstvo kontrolovať jeho vyvíjanú činnosť.

Samotné združenie zaniká dobrovoľným rozpustením alebo zlúčením s inými združeniami, no je možné ho rozpustiť.¹¹⁶

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach umožňuje obmedziť výkon združovacieho práva (podobne ako pri zhromažďovanom práve) len výnimočne, a to keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné.

Sloboda združovania je úzko spätá so združovaním v politických stranách a politických hnutiach, ktoré upravuje Zákon 424/1991 Zb. z 2. októbra 1991 o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach. Slúži občanom, respektíve mladým ľuďom na „ich účasť na politickom živote spoločnosti, najmä na vytváraní Národnej rady Slovenskej republiky ... a orgánov územnej samosprávy.“¹¹⁷ Strany a hnutia sú týmto zákonom označované ako dobrovoľné združenia, ktoré podliehajú registrácii a podmienkam podobne ako pri vzniku združení. V prípade politických strán a ich celkovej činnosti stanovuje osobitný zákon, zákon zo 4. februára 2005 o politických stranách a politických hnutiach, prísnejšie pravidlá. Vyplýva to i z toho, že ak uspejú vo voľbách a vytvoria parlamentnú väčšinu a vládnu koalíciu, stávajú sa ústavnými činiteľmi a štátnymi funkcionármi. Rozdiel medzi politickými stranami a hnutiami spočíva vo forme účasti na štátnej moci. Politické hnutia nesmerujú k bezprostrednej účasti na vláde a neplnia funkcie, ktoré s tým súvisia. Neplatí to samozrejme absolútne.

Dôležitým faktom je oddelenie politických strán, hnutí a združení od štátu v článku 29

¹¹⁵ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 8.

¹¹⁶ Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008), § 12.

¹¹⁷ Zákon 424/1991 Zb. z 2. októbra 1991 o združovaní v politických stranách a v politických hnutiach, § 1, odsek 1.

odseku 4 ústavy SR, ktoré vytvára bariéru pre formulovanie vedúceho postavenia akejkolvek politickej strany, hnutia či združenia.

2.5 Volebné právo

Článok 30 Ústavy SR upravuje predovšetkým vzťah občana a štátu i možnosť jeho účasti na výkonnej moci. „Štátna moc pochádza od občanov...“¹¹⁸, ktorí majú právo bez akýchkoľvek rozdielov a bez neodôvodnených obmedzení.¹¹⁹

- a) zúčastňovať sa na vedení verejných záležitostí priamo alebo prostredníctvom slobodne volených zástupcov;
- b) voliť a byť volený v pravidelných voľbách, ktoré sa budú konať na základe všeobecného a rovného hlasovacieho práva, tajným hlasovaním zabezpečujúcim slobodu hlasovania;
- c) vstúpiť za rovnakých podmienok do verejných služieb svojej krajiny.

Predpokladom volebného práva, aktívneho či pasívneho, ktoré je základným politickým právom občana zaručujúcim mu účasť na veciach verejných, je princíp stanovený priamo v Ústave SR, a to: „základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.“¹²⁰

„Volebné právo je všeobecné, rovné a priame a vykonáva sa tajným hlasovaním.“¹²¹ Podmienky výkonu volebného práva podrobne stanovuje zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1990 Zb. zo 16. marca 1990 o voľbách do Slovenskej národnej rady. Tento zákon v 1 § jednak zásadu pomerného zastúpenia a jednak stanovuje vekové obmedzenie pasívneho a aktívneho práva. Aktívne volebné právo, čiže právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky majú občania Slovenskej republiky, ktorí v deň volieb dovŕšili 18 rokov veku a zdržiavajú sa v deň volieb na území Slovenskej

118

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 2, odsek 1.

¹¹⁹ Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, článok 25. <http://www.viaiuris.sk/vybrane-pravne-predpisy/pakt-o-obcianskych-pravach/>

¹²⁰ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 12, odsek 2.

¹²¹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 30, odsek 3.

republiky.¹²² Výkonu tohto práva zabraňuje :

- a) zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodov ochrany zdravia ľudí,
- b) výkon trestu odňatia slobody,
- c) pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.

Pasívne volebné právo, čiže právo byť volený za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky má občan Slovenskej republiky, ktorý v deň volieb dovŕšil 21 rokov veku a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

Občania majú právo „voliť a byť volení do orgánov do orgánov samosprávy obcí a do orgánov samosprávy vyšších územných celkov.“¹²³ Toto právo upravuje zákon č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí.

Právo voliť do orgánov do obecnej samosprávy, je v SR viazané na dovŕšenie 18. roku veku ku dňu volieb a trvalý pobyt v danej obci či meste. Právo byť zvolený za poslanca obecného alebo mestského zastupiteľstva, zastupiteľstva samosprávneho kraja má každý obyvateľ obce alebo vyššieho územného celku, ktorý v danej obci, meste alebo na území VÚC má aktívne volebné právo a nenastali u neho prekážky vo výkone volebného práva. V slovenskej republike sú priamo volení aj starostovia obcí, primátori miest a predsedovia VÚC. V prípade voľby starostu je veková hranica pasívnej legitimizácie stanovená na 25 rokov. Ostatné podmienky platia ako pri volebnom práve do obecných zastupiteľstiev.

Členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii prinieslo stanovenie zásady, respektíve úpravu volebného práva na úrovni orgánov územnej samosprávy. Maastrichtská zmluva určila, že „ každý občan únie usadený v členskom štáte, ktorého nie je štátnym príslušníkom, má právo voliť a byť volený do miestneho zastupiteľstva na území členského štátu, kde má pobyt a to za rovnakých podmienok, aké má štátny občan toho štátu.“¹²⁴

Ústava zabezpečuje „za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným

¹²² Pozn.: The Danish youth council presadzuje zníženie veku volebného práva na 16 rokov. V Rakúsku a Nemecku sa vytvára diskusia o znížení volebného veku. Mladí ľudia vo veku 16 rokov by mali získať volebné právo. Do diskusie sa pridávajú členovia Európskeho parlamentu, ktorí volebné právo považujú za národnú, respektíve štátnu záležitosť, zatiaľ čo severské štáty zastávajú iný názor. **Bližšie pozri:** http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/voting_rights_for_debate_in_europe/
http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/voting_rights_up_for_discussion/
http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/five_good_reasons/

¹²³ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 30, odsek 1.

¹²⁴ Zmluva o Európskej únii (s úplným znením Zmluvy o založení európskeho spoločenstva). Bratislava, 1998, s. 53-54.

funkciám.¹²⁵ Rovnaký prístup sa uplatňuje aj pri voľbách do európskeho parlamentu.

Avšak nestačí mať právo voliť a byť volený. V dnešnej spoločnosti musia občania vedieť, aká je ich zodpovednosť v živote spoločnosti a zúčastňovať sa na fungovaní demokratických inštitúcií.

Volebné právo je subjektívnym právom každého občana, ktoré realizuje prostredníctvom volieb. Samotná „teória volieb ako súčasť vedy o politike ... pôvodne vychádzala z toho, že úlohou volieb je zistiť presné rozloženie síl vo vnútri spoločnosti a pomocou volebného systému zaistiť ich adekvátnu reprezentáciu v zastupiteľskom orgáne. Neskôr kládla dôraz na ich ďalšie funkcie a zdôrazňovala, že voľby nemajú byť len zrkadlom politického rozvrstvenia spoločnosti a mierou politických síl, ale taktiež nástrojom utvárania voličovej vôle.“¹²⁶ Voľby nemožno chápať len ako proces utvárania zastupiteľských orgánov, ale taktiež ako výsledok procesu voličovho výberu ktorý je neustále ovplyvňovaný rôznymi faktormi a práve preto človek, respektíve volič „musí pozorovať aby videl, rozmyšľať a usudzovať aby predvídal, aktívne zbierať podklady na rozhodovanie a rozlišovať ich, aby sa vedel rozhodnúť.“¹²⁷ Proces výberu je teda dynamickou súčasťou volieb a umožňuje variabilitu vlastnej volebnej činnosti a použitia svojho volebného práva.

„Zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti.“¹²⁸ Práve slobodná súťaž politických síl predpokladá mnohostrannosť záujmov spoločnosti, čo znamená pluralizmus. Výber vo všeobecnosti predpokladá viac možných alternatív a táto alternatívna stránka výberu je vo voľbách vyjadrená v konkurencii politických strán¹²⁹, ktoré okrem toho, že ovplyvňujú verejnú mienku, politické vzdelávanie ľudí, ovplyvňujú činnosť parlamentu a vlády, mobilizujú občanov pre sféru politiky, atď., predovšetkým predstavujú hlavný spojovací článok medzi politikou a spoločnosťou.

¹²⁵ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 30, odsek 4.

¹²⁶ Adamová, K., Křížkovský, L. (2002): *Základy politologie*. Praha: C.H. Beck, s. 231.

¹²⁷ Mill, J. S. (2001): *O politickej slobode*. Bratislava: Kalligram, s. 88.

¹²⁸ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., článok 31.

¹²⁹ Politické strany je možné definovať ako artikulované organizácie politicky aktívnych síl spoločnosti, ktorých úlohou je kontrolovať štátnu moc a súťažiť s inou skupinou alebo inými skupinami odlišných názorov o podporu spoločnosti. Súčasne sú strany hlavnými sprostredkovateľmi medzi spoločnosťou a ideologickými strediskami a oficiálnymi štátnymi inštitúciami, ktoré umožňujú organizovať politickú činnosť vo vnútri väčších politických komunít. **Pozri:** Neumann, S. (1956): *Toward a Comparative Study of political Parties*. Chicago, s. 396.

2.6 Právo na odpor

Podľa článku 32 Ústavy SR majú občania právo „postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v tejto ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú znemožnené.“ Právo na odpor je v kontexte práv a slobôd prvkom predstavujúcim akúsi zábezpeku pri budovaní parlamentnej a demokratickej spoločnosti. Možno ho vnímať i ako právo na odpor vyjadrené v nespokojnosti s danou formou uplatňovania politiky, respektíve so stavom spravovania vecí verejných, pretože „v systéme zastupiteľskej vlády nik nemá také postavenie, aby mohol vykonávať absolútnu neobmedzenú moc. V systéme zastupiteľskej vlády ľud skutočne vykonáva moc tým, že je schopný kontrolovať a strieďať ľudí, ktorí sú pri moci.“

Slovenská republika „vníma mládež ako dôležitého aktéra rozvoja spoločnosti“.¹³⁰ Zároveň potvrdzuje, že „mládež má právo aktívne sa zúčastňovať života v spoločnosti, pričom si uvedomuje, že prirodzená účasť mládeže na spoločenskom a politickom živote je základným predpokladom ich príspevku k rozhodnutiam, ktoré sa týkajú ich súčasného i budúceho života.“¹³¹ Z toho dôvodu „vytvára podmienky, aby participácia nemala len symbolický charakter, ale priniesla skutočný vplyv na chod vecí a prijímanie rozhodnutí.“¹³² Vytvára legislatívne podmienky a priznáva mládeži politické práva, ktoré jej v rôznych oblastiach života zabezpečujú efektívne napĺňanie ich záujmov, potrieb, cieľov. Garantuje tieto práva fungujúcimi nezávislými inštitúciami, ktoré zodpovedajú za ich dostupnosť každému občanovi.

Mladý človek „ako individuum, osobnosť sa nachádza v procese tvorby, cestou dynamickej sebarealizácie sa neustále premieňa, hľadá a uskutočňuje vlastnú identitu

¹³⁰ Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008-2013, 3.1.

¹³¹ Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008-2013, 3.6.

¹³² Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008-2013, 4.5.1.

a súčasne túto identitu neustále prekračuje.“¹³³ Je preto nevyhnutné, aby spoločnosť v ktorej žije zabezpečila využívanie jeho politických práv na jeho všestranný rozvoj. Práve tieto práva mu umožňujú realizovať a naplniť svoj zámer, dosiahnuť vytýčený cieľ. Využívanie politických práv mladými ľuďmi sa v konečnom dôsledku podieľa na formovaní politického vedomia budúcich potenciálnych voličov, či členov a prívržencov politických strán a hnutí.

Poznať svoje politické práva a schopnosť ich využívať možno zároveň označiť ako občiansku zručnosť¹³⁴, predstavuje predpoklad zúčastňovať sa na živote spoločnosti a skutočne aktívne sa podieľať na veciach verejných. Ak občan svoje práva nepozná, nie je možné predpokladať ich kvalitné a skutočné využitie. Pokiaľ ich mladý človek nepozná, vystupujú len ako možné, potenciálne, ale nie reálne práva. Svoj reálny zmysel nadobúdajú až vtedy, keď sú poznané a využívané.¹³⁵

Preto sa v celosvetovom meradle čoraz väčšmi zdôrazňuje význam výchovy a vzdelávania k občianstvu v oblasti týchto práv. Je potrebné mládež vychovávať k tomu, aby vedela ako možno tieto práva uvádzať do sociálnej a politickej reality nielen na vnútroštátnej, ale i medzinárodnej úrovni.

¹³³ Michňák, K.(1996): Individuum a spoločnosť. Praha: Academia, s. 209.

¹³⁴ Zručnosť znamená mať vedomosti a skúsenosti potrebné na vykonávanie špecifickej úlohy alebo práce – niekto, kto sa učil, čo robiť (má vedomosti) a vie, ako to robiť (vie premeniť vedomosti na skutočnú zručnosť), čo taktiež znamená, že niekto môže pozorovať zručnosť v akcii. Pozri: Anglicko-slovenský slovník YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007, s. 49. www.syrs.org.

¹³⁵ Pozn: Slovenská republika má vytvorené ústavnoprávne garancie realizácie ľudských práv a slobôd i ochranný systém a mechanizmus na ich zabezpečenie a ochranu. To ale samo o sebe nestačí. Musí existovať i obojstranná dobrá vôľa štátu a jednotlivcov prispievať svojim konaním k tejto realizácii a ochrane. Z toho dôvodu má mimoriadny význam informovanosť, vzdelávanie o ľudských právach a o mechanizmoch ich ochrany.

3. Mládežnícke organizácie

„ Občianske spoločnosti sú stále moderné. Nie sú nevyhnutne kapitalistické, hoci poskytujú príležitosť pre iniciatívu a rast, ak si majú zaslúžiť tento názov; sú demokratické prinajmenšom v zmysle poskytovania základných práv pre všetkých. Čiže spojenia medzi životnými šancami moderných spoločností a občianskou spoločnosťou sú početné.“¹³⁶

Sloboda združovania, podpora a rozvoj združení je nevyhnutným predpokladom rozvoja občianskej spoločnosti, ktorá „ je v protiklade s neslobodou a diktatúrou,

¹³⁶ Dahrendorf, R.(1991): *Moderný sociálny konflikt*. Bratislava: Archa.

zahrňuje požiadavku slobody a demokracie ako atribútu spontánnych prejavov života ľudí¹³⁷. Pre demokratickú dimenziu je potrebná účasť organizovanej občianskej spoločnosti, ktorá predstavuje sféru spontánneho združovania sa ľudí na základe ich čiastkových, prevažne nepolitických záujmov, predstavuje priestor ich samoorganizácie a sebaregulácie, priestor, v ktorom sa artikulujú a obhajujú, ale aj svojpomocne uspokojujú najrozličnejšie záujmy občanov - členov dobrovoľných združení, spolkov, hnutí a spoločenských organizácií.¹³⁸

Je dôležité opäť zdôrazniť, že každý má právo na slobodu združovať sa s inými a týka sa všetkých druhov združovania. Zahŕňa právo vstupovania a pripájania sa do skupín, združení a spoločenstiev, a tiež právo ich zakladať alebo z nich vystupovať. Právo na združovanie nemôže byť oddelené od ostatných už spomenutých politických práv. Je ich súčasťou. Zaručenie dodržiavania práva na združovanie a s ním súvisiace zakladanie spoločenských skupín je predpokladom pre realizáciu demokratizačných zámerov a nevyhnutným predpokladom a súčasťou demokratického procesu.

3.1 Základné východiská a predpoklady

Združovanie občanov je súčasťou demokratického procesu, právo garantované zákonom. Zákon č. 83/1990 Zb. z. o združovaní občanov bol jedným z prvých zákonov prijatých po roku 1989 v Slovenskej republike, ktorý podnietil vznik mnohých občianskych združení a organizácií, ktoré spadajú pod činnosť tzv. tretieho sektora. Súčasťou tohto tretieho sektora sú aj občianske združenia a neziskové organizácie pôsobiace v oblasti práce s deťmi a mládežou zohrávajúce dôležitú úlohu v poskytovaní aktívneho využívania voľného času a formovaní mladých ľudí. Od roku 1989 je v podmienkach Slovenskej republiky možné sledovať akúsi „renesanciu“ týchto občianskych združení a organizácií, nie však z hľadiska počtu¹³⁹, ale variability.

¹³⁷ Občianska spoločnosť. Problémy a perspektívy. Bratislava, SSS pri SÚ SAV 1991, s. 184.

¹³⁸ Sociológia, 23, 1991, č. 1-2, s. 1-168.

¹³⁹ Pozn: Nezávislou strešnou organizáciou detských a mládežníckych občianskych združení, ktorá pôsobí na celom území Slovenskej republiky je Rada mládeže Slovenska. Aktuálne združuje (po 33. Valnom zhromaždení RMS, 16.11.2007) 41 mimovládnych neziskových detských a mládežníckych organizácií, ktoré majú právnu formu občianskych združení. V tomto počte je zahrnutých 29 organizácií s postavením riadneho člena a 12 organizácií so statusom pozorovateľa.

http://www.mladez.sk/buxus/generate_page.php?page_id=29

Vytvárajú priestor pre seberealizáciu, osobnostný a spoločenský rozvoj, ponúkajú množstvo voľnočasových aktivít, ktoré podporujú rozvoj neformálneho vzdelávania, aktívneho občianstva a dobrovoľníctva. Predstavujú „ pôdu“ pre aktivizáciu mládeže, prostredníctvom nich mladí ľudia participujú na vytváraní občianskej spoločnosti, participujú na spoločenskom živote, či získavajú dostatočný podnet k participácii.

V modernej koncepcii výchovy k občianstvu sa rovnocenne akcentujú dve oblasti:¹⁴⁰

- výchova k občianstvu v škole: vo vybratých učebných predmetoch, v špecializovaných predmetoch občianskej výchovy, v školských samosprávnych radách,
- občianska participácia mládeže v mimoškolskom čase: združenia dospelých občanov s účasťou detí a mládeže, občianske združenia detí a mládeže, neformálne občianske hnutia a iniciatívy, obecné-mestské parlamenty detí alebo mládeže.

Výchova k aktívnemu občianstvu je spoločenská činnosť, je konkrétnym cieľom v konkrétnych podmienkach- v mládežníckom združení či organizácii.

Kreovanie mnohých a súčasne rôznorodých mládežníckych organizácií predstavuje jednak významný zdroj informácií o mladých ľuďoch- mládeži a jednak významnou mierou prostredníctvom výchovy k aktívnemu občianstvu prispieva k premene mladého človeka na aktívneho občana.

Mládežnícke združenia a organizácie sú neoddeliteľnou súčasťou výchovy mladých ľudí k aktívnemu občianstvu, ktoré svojím miestnym, regionálnym a celoslovenským pôsobením mladého človeka vedú k aktívnemu občianstvu a pripravujú ho na „slobodu i vyššiu dávku zodpovednosti, ktorá už nespočíva len v znášaní dôsledkov za svoje činy, ale i v preberaní zodpovednosti za svoju pasivitu. Cieľom výchovy je totiž pripraviť aktívneho člena spoločnosti, ktorý prejavuje záujem o otázky verejného blaha, je ochotný riešiť ich, zaujať vo veciach verejných vlastnú pozíciu – aktívne vstúpiť do života.“¹⁴¹

Každý mladý človek má právo na to, aby bol podporovaný jeho osobnostný rozvoj k zodpovednosti, na kompetentného a spoločnosti prospešného jednotlivca. Aktívne občianstvo, či aktívna participácia sa tak stáva základným predpokladom pre rozvoj demokratickej spoločnosti a potenciálnym nositeľom prínosu. Mládežnícke

¹⁴⁰ Macháček, L.(2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Katedra politológie FF UCM v Trnave, Trnava, s. 101.

¹⁴¹ Plichtová, J. (2004): Je ľudská prirodzenosť spoločenská? In: *Antrhropos. Ľudská prirodzenosť. Časopis pre humanitné a sociálne poznanie*, roč. 1, č. 1/2004, s. 57.

organizácie vytvárajú priestor pre aktívnu účasť mladých ľudí na živote spoločnosti, ktorý je akýmsi zrkadlom nimi zadefinovaných potrieb a záujmov.

Členstvo v mládežníckych organizáciách je pre mladého človeka prínosom v niekoľkých smeroch:¹⁴² zmysluplné prežívanie voľného času v partii rovesníkov, pozitívne výchovné prostredie založené na osobnom vzťahu a podpore, *rozvoj vedomostí, schopností a zručností (neformálna výchova a vzdelávanie)*, učenie sa zážitkom, osobnostný rast založený na prekonávaní nových výziev a lepšom spoznávaní samého seba, zapájanie sa do života miestnej komunity, *dobrovoľníctvo, skúsenosť aktívneho občianstva*, aktívny oddych, pobyt na čerstvom vzduchu a v prírode, množstvo priateľstiev, zábavy a nezabudnuteľných zážitkov.

To znamená, že hlavným cieľom mládežníckych organizácií „nie je iba hra s deťmi. Je to predovšetkým sociálny priestor na učenie sa „občianstvu“.“¹⁴³

3.2 O výskume

Hlavným zámerom tretej kapitoly je prostredníctvom obsahovej analýzy základných dokumentov vybraných mládežníckych organizácií, respektíve výskumu dokumentov potvrdiť alebo vyvrátiť tvrdenie, že „mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu“ a tým zároveň určiť základné princípy podporujúce aktívne občianstvo mladých ľudí v mládežníckych združeniach a organizáciách, teda organizáciách pre mládež.

Zvolenou metódou je obsahová analýza, respektíve výskum dokumentov, ktorý je jednou z najpoužívanejších metód. Primárnymi dokumentami sú základné dokumenty jednotlivých mládežníckych združení, respektíve organizácií. Tieto verejné základné dokumenty predstavujú z hľadiska daného výskumu nezámerneý zdroj informácií, neboli vytvorené zámerne pre tento výskum, existujú na ňom nezávisle a to umožňuje ich hlbšiu analýzu so zameraním sa na vymedzenú problematiku.

Jedná sa teda o rozbor textu a jeho hlbšie vysvetlenie so zameraním sa na zodpovedanie otázok, ktoré sú stanovené jednak na základe toho, že v najzákladnejšej podobe akákoľvek zamýšľaná činnosť pozostáva z dvoch prvkov:

- cieľov, ktoré sú stanovené v súlade so záujmami a ktoré majú byť

¹⁴² http://www.mladez.sk/zazito/?page_id=19

¹⁴³ Macháček, L. (2008): *Úvod do politickej sociológie*. Trnava: Katedra politológie UCM Trnava a CERYS FF UCM, s. 85.

dosiahnuté;

- prostriedkov, formami činnosti prostredníctvom ktorých majú byť tieto ciele dosiahnuté.

Čo odzrkadľuje nielen efektívnosť činnosti organizácií, ale aj možnosť angažovania sa v činnosti organizácií, no i jej vplyv na mladých ľudí, ktorí sú jej členmi.

Jednak sú zamerané na poznanie pozitív a negatív plynúcich z členstva v mládežníckych organizáciách, čo odzrkadľuje úsilie jednotlivých mládežníckych organizácií vytvoriť čo najširšiu členskú základňu alebo naopak vytvárať úzku členskú základňu a členstvo obmedzovať prostredníctvom náročných požiadaviek a motivačných prostriedkov. Taktiež vypovedá o možnostiach jej členov aktívne sa zapájať do činnosti organizácií.

Dôležitým sa teda stáva zodpovedanie nasledujúcich otázok:

1. aké sú ciele mládežníckej organizácie?
2. čo tvorí obsah jej činnosti pri dosahovaní stanovených cieľov?
3. aké práva, povinnosti a obmedzenia vyplývajú z členstva v nich?

Vychádzajúc zo skutočnosti, že základnými typmi¹⁴⁴ mládežníckych organizácií¹⁴⁵ sú záujmové, konfesijné, verejne prospešné a politické združenia, sa výskum venuje obsahovej analýze celoslovensky pôsobiacich náhodne vybraných mládežníckych občianskych združení reprezentujúcich danú skutočnosť. Konkrétne sú to občianske združenia: Mládež Slovenského červeného kríža, Strom života, Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže, Mladí sociálni demokrati.

Vzhľadom na to, že hľadaním nových možností združovania mladých ľudí slúžiacich demokratickej výchove a verejne prospešnej činnosti sa prejavilo vytváranie samosprávnych štruktúr, predovšetkým mládežníckych parlamentov, zameriava sa pozornosť i na konkrétny mládežnícky parlament, a to Mládežnícky mestský parlament v Banskej Bystrici.

3.2.1 Strom života

Občianske združenie Strom života (ďalej SŽ) vzniklo dňa 1. 3. 1990 vo

¹⁴⁴ Pozri: Hofbauer, B. (2004): *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, s. 98-115, Macháček, L.(1996): *Občianska participácia a mládež*. Bratislava:IRIS, s. 63-69.

¹⁴⁵ Pozn.: Počet mládežníckych organizácií je každým rokom vyšší a je veľmi ťažké povedať, respektíve určiť koľko mimovládnych organizácií dnes na Slovensku pôsobí, s určitosťou hovoríme o tisícoch subjektov.

Zvolene.¹⁴⁶ Je mimovládnu, dobrovoľnou, záujmovou a neziskovou organizáciou nezávislou na politických subjektoch, ktorá poskytuje služby a produkty pre potreby detí, mládeže a širokej verejnosti (no predovšetkým dospelým venujúcim sa práci s deťmi) vo všetkých okresoch Slovenska, na celoslovenskej i medzinárodnej úrovni. Združenie sa zameriava na environmentálnu výchovu.

Ťažiskovým poslaním, ktoré je možné zároveň označiť i za ciele tohoto občianskeho združenia, je jeho pôsobenie v oblastiach:¹⁴⁷

1. rozvoja osobnosti (najmä detí a mládeže) so snahou budovať vzťah k prírode a kultúrnemu dedičstvu a podporou netradičných športových aktivít detí a mládeže,
2. ochrany krajiny (záchrana kultúrnych, prírodných a technických pamiatok), prírody a životného prostredia,
3. výchovy a vzdelávania (so snahou kvalitatívne zlepšiť výchovno-vzdelávací proces),
4. podpory rozvoja demokracie, historického vedomia a zachovania kultúrnych hodnôt.

Činnosť združenia je „celoročná, geograficky neohraničená a projektovo orientovaná, založená hlavne na dobrovoľných aktivitách členov SZ ako aj širokej verejnosti z rôznych oblastí spoločenského života. Pri realizácii cieľov Stromu života sa používajú najmä netradičné, interaktívne formy a to hlavne v teréne. Súčasťou činnosti organizácie je aj vydateľská činnosť, práca s dobrovoľníkmi a komunitami, realizácia voľnočasových aktivít, ďalej aktivít, ktoré majú podporiť samofinancovanie organizácie a aktivít, ktoré majú zviditeľniť organizáciu odbornej i laickej verejnosti.“

Základnými formami jej činnosti sú:¹⁴⁸

- celoročné projekty pre školy, ale aj širokú verejnosť, najmä v oblasti environmentálnej výchovy a kultúrneho dedičstva ako aj v oblasti kvalitatívneho zlepšovania výchovno-vzdelávacieho procesu. Celoročné projekty sú zvyčajne spojené s výletmi do prírody a za kultúrnymi pamiatkami, odbornými exkurziami, besedami, súťažami a pod,

¹⁴⁶ Zaregistrovaný bol na Ministerstve vnútra SR dňa 17.5.1990 ako združenie občanov (občianske združenie) v zmysle platnej legislatívy SR.

¹⁴⁷ Stanovy organizácie, §2, čl. 2., http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/O-nas/1_3_STANOVY_SZ_2008.pdf

¹⁴⁸ Strom života, Program organizácie, http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/9_Program_SZ.pdf

- víkendové a prázdninové pobytové akcie (napríklad tábory Stromu života), ktoré sú zamerané najmä na pomoc pri záchrane kultúrnych, prírodných a technických pamiatok, budovanie vzťahu k prírode a kultúrnemu dedičstvu a k ochrane životného prostredia,
- realizácia vzdelávania v rôznych formách (odborné tréningy, kurzy, exkurzie, školenia, semináre, pracovné pomôcky a odporúčania, poskytovanie informácií),
- edičná činnosť najmä v oblasti vydávania publikácií k programom Stromu života ale aj iných odborných publikácií a pomôcok, ako aj vydávanie časopiseckej literatúry,
- práca s dobrovoľníkmi a komunitami,
- realizácia ostatných voľnočasových aktivít pre deti, mládež a dospelých zameraná na tvorivé dielne, prácu v skupinách, ekohry, aktivity v prírode a šport,
- realizácia aktivít, ktoré majú podporiť samofinancovanie organizácie a aktivít, ktoré majú zviditeľniť organizáciu v odbornej i laickej verejnosti.

Pri svojej činnosti kladie dôraz predovšetkým na „interaktivitu, osobný zážitok (dotyk), aktívny zdravý životný štýl, pohyb, pobyt v prírode, kritické a tvorivé rozmyšľanie a konštruktívny prístup k riešeniu problémov.“¹⁴⁹

Program Stromu života ako základný strategický dokument hovorí o tom, že toto združenie „uprednostňuje také formy výchovy a vzdelávania, ktoré podporujú vytváranie vlastnej osobnosti a motivujú človeka (najmä deti a mládež) k samostatnému posudzovaniu, kritickému rozmyšľaniu, efektívnemu rozhodovaniu, zodpovednému konaniu a šíreniu získaných zručností a vedomostí. Výchovná činnosť Stromu života je realizovaná interaktívne - predovšetkým formou osobného zážitku. Strom života pracuje v rámci environmentálnej výchovy kladie dôraz na priamy kontakt s prírodným prostredím v teréne, ktorý umocňuje environmentálne cítenie a prispieva k pochopeniu zložitých väzieb v životnom prostredí. Z výchovných metód používa Strom života najmä hru - ako jedinečný prostriedok na simulovanie skutočných situácií. Hry sú realizované tak, aby v zúčastnených podporovali a rozvíjali už získané vedomosti a skúsenosti a aby im pomohli ľahšie vnímať nové informácie, či skúsenosti a chápať zložitejšie javy. Strom života dáva dôraz na prácu v kolektíve, ktorý chápe ako

¹⁴⁹ Strom života, Program organizácie, http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/9_Program_SZ.pdf

združenie jednotlivcov spojených rozličnými väzbami.“¹⁵⁰

Združenie považuje otvorený kontakt medzi ľuďmi a otvorenú obojstrannú komunikáciu za prvok na ktorom je založená demokracia. Aj z toho dôvodu „uprednostňuje osobnú iniciatívu a svojimi projektmi sa snaží podporovať schopnosť kriticky rozmýšľať, rozhodovať sa a obhájiť si svoj názor či rozhodnutie.“¹⁵¹

Na to, aby združenie mohlo vyvíjať, organizovať a realizovať činnosti potrebuje členskú základňu členov, ktorí nie sú len stálymi, ale i aktívnymi členmi. Členom tohto združenia sa môže stať akákoľvek fyzická osoba, bez rozdielu veku. Základnou podmienkou pre získanie členstva na obdobie jedného školského roku je však „vyplnenie členskej prihlášky (kompletne vrátane podpisu) a uhradenie členského poplatku pred elektronickou registráciou členstva.“¹⁵² Členstvo v tejto organizácii je dobrovoľné, pričom rozoznáva štyri typy členstva: riadne, voľné, sympatizujúce a čestné.

Z členstva vyplývajú určité práva a povinnosti. Povinnosťou všetkých členov je dodržiavať stanovy, program, plniť uznesenia a rozhodnutia orgánov a riadiť sa hodnotami, respektíve etickými hodnotami a štandardami, ktoré sú pre existenciu organizácie kľúčové.¹⁵³

Každý člen má právo podieľať sa na činnosti organizácie avšak k určitému obmedzeniu dochádza v prípade práva voliť a byť volený do orgánov SŽ a tým získať možnosť podieľať sa na riadení, čiže plánovaní, rozvoji a realizácii činnosti organizácii. „Po dovŕšení 16 roku života má člen SŽ právo voliť a po dovŕšení 18 roku života byť volený do orgánov SŽ.“¹⁵⁴ Toto právo sa však týka len riadnych a voľných členov združenia.

Členom umožňuje právo podieľať sa na riadení združenia formou verejného rokovacieho procesu a možnosťou stať sa členom stálej poradnej komisie. Prostredníctvom verejného rokovacieho procesu majú členovia možnosť jednak predkladať svoj pracovný návrh materiálu Predsedovi rady SŽ a jednak sprístupnený návrh na webovej stránke pripomienkovať a navrhovať jeho zmeny, prípadne doplnky. Každý člen sa môže stať Stromáckim stratégom, čiže členom poradnej komisie, pričom

¹⁵⁰ Tamtiež.

¹⁵¹ Tamtiež.

¹⁵² <http://www.stromzivota.sk/sk/ako-sa-stat-clenom.html>

¹⁵³ Strom života, Program organizácie, http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/9_Program_SZ.pdf

¹⁵⁴ Stanovy organizácie, §3, čl.4., http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/O-nas/1_3_STANOVY_SZ_2008.pdf

jeho hlavnou úlohou sa stáva pomoc členovi Rady komisie v oblasti jeho pôsobnosti.¹⁵⁵

V rámci štruktúry organizácie existujú nižšie články tzv. Kluby, ktoré vytvárajú rôznorodé činnosti pre svojich členov. Združenie rozoznáva dva typy Klubov. Prvým typom sú kluby, ktorých členmi sú prevažne stredoškooláci a vysokoškooláci, druhým sú kluby, ktoré sú vedené vedúcim- učiteľom. Činnosť prvého typu je postavená na organizovaní rôznych stretnutí a akcií, činnosť druhého typu na programoch environmentálnej výchovy a o kultúrnom dedičstve.¹⁵⁶ Oba typy klubov poskytujú všetkým členom možnosť činnosti a osobnej iniciatívy.

Združenie všetkým svojim členom zaisťuje právo na informácie. Zverejňovanie a poskytovanie informácií súvisiacich s činnosťou združenia sa praktizuje prostredníctvom webovej stránky, kde okrem základných informácií o združení sú všetkým členom prístupné informácie o konanej alebo pripravovanej činnosti, informácie súvisiace s rokovacím poriadkom, verejným rokovacím procesom, no i prístupná Listina verejných uznesení Rady SŽ, ktorá je odrazom schválených materiálov združenia.

3.2.2 Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže

Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže (ďalej ZKSM) je občianske združenie, ktoré združuje mladých ľudí na kresťanských princípoch, respektíve združuje mladých ľudí, ktorí sa snažia pri budovaní svojho života zakladať na základoch pravdy a viery. Vo svojej činnosti nadväzuje na náboženské ideály. Vzniklo 17. októbra 1990. Má teda za sebou určitú históriu a skúsenosti. Základ združenia tvoria skupiny mladých ľudí tzv. spoločenstvá, výsledkom činnosti združenia prostredníctvom pravidelnej práce v spoločenstvách by sa mala stať občianska participácia mladých ľudí na živote spoločnosti.

Všeobecným a hlavným cieľom tohto združenia je „napomáhať rozvoju mladých ľudí na osobnosti s uceleným pohľadom na život, prispievajúcich svojimi postojmi, konaním a prácou k rozvoju spoločnosti a cirkvi, byť zodpovednými občanmi a aktívnymi členmi miestnych, národných a medzinárodných spoločenstiev.“¹⁵⁷

155

Bližšie pozri: <http://www.stromzivota.sk/sk/rada-stromu-zivota.html>

156

Bližšie pozri: <http://www.stromzivota.sk/sk/kluby-sz.html>

157

Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 2,

Všeobecným a hlavným cieľom činnosti ZKSM je „napomáhať formácii mladého človeka prostredníctvom neformálneho vzdelania a informálneho učenia dozrieť v osobnosť, prispievajúcu svojimi postojmi, konaním a prácou k rozvoji spoločnosti a cirkvi.“¹⁵⁸

Činnosť ZKSM sa orientuje na viaceré oblasti a snimi súvisiace činnosti:¹⁵⁹

- vytvára priestor na pravidelné stretávanie mladých ľudí a vznik kresťanských spoločenstiev, v rámci ktorých sa venuje pravidelnej a systematickej práci s deťmi a mládežou s dôrazom na rozvoj neformálneho vzdelávania mladých ľudí, jeho kvalitu a kontinuitu,
- organizuje spoločenské, duchovné, vzdelávacie, kultúrne, charitatívne, športové podujatia pre mladých ľudí v rámci regiónov, na celoslovenskej a medzinárodnej úrovni,
- podporuje dobrovoľníctvo a rozvoj dobrovoľníckych aktivít pre mladých ľudí s cieľom prehĺbiť ich zodpovednosť a aktívne zapájanie sa do riešenia spoločenských problémov,
- podporuje cieľavedomú výchovu mladej generácie k osobnej zodpovednosti za svoj život a k demokracii, prispieva k prevencii drogových závislostí a iných negatívnych javov v spoločnosti,
- je otvorené pre spoluprácu s ďalšími organizáciami, hnutiami, komunitami a miestnymi samosprávami. Úzko spolupracuje s Konferenciou biskupov Slovenska a jednotlivými diecézami,
- podieľa sa na formácii animátorov pracujúcich s mládežou, spolupracuje s animátorskými školami,
- činnosť združenia nesúvisí s činnosťou žiadnej politickej strany,
- vydáva vlastné knihy, časopisy a rôzne pomôcky ako metodickú podporu pre prácu s mládežou,
- prispieva k záchrane a obnove kultúrnych a historických pamiatok a ochrane životného prostredia.

Stanovený cieľ združenie naplňa prostredníctvom začlenenia všetkých mladých ľudí „bez ohľadu na pôvod, pohlavie, rasu, národnosť, náboženské vyznanie, sociálno-

<http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

¹⁵⁸

<http://www.zksm.sk/zksm/kto-sme/ciele/>

¹⁵⁹ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 3,

<http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

spoločenské postavenie a politické presvedčenie“¹⁶⁰ do veku 35 rokov, ktorí sa pravidelne stretávajú v konkrétnych skupinách a za ktorých je zodpovedný vedúci skupiny- líder, animátor, ktorý absolvoval formáciu- animátorskú školu určenú pre vedenie malých skupín.

Samotná činnosť združenia predstavuje pre mladých ľudí možnosť zažiť spoločenstvo. To ich motivuje k tomu, aby sa potom aktívne zapájali nielen do činnosti združenia, ale i diania v ich okolí, meste či obci.

Členmi ZKSM môžu byť fyzické osoby mladšie ako 35 rokov a právnické osoby, ktoré súhlasia so stanovami a cieľom združenia. Ak pracujú ako animátori alebo dobrovoľníci môžu mať členovia i viac ako 35 rokov. Členstvo nie je obmedzené platením členského poplatku, ale rozhodnutím príslušného spoločenstva. Právoplatné členstvo sa potvrdzuje podpisom člena v Evidenčných listoch ZKSM.¹⁶¹

Už pred vstupom do združenia sa potenciálny člen musí zamyslieť nad tým čo by chcel dosiahnuť, či chce a bude robiť akcie, aké požiadavky a nástroje k tomu bude potrebovať.¹⁶²

Členovia majú právo „ podieľať sa na činnosti ZKSM, voliť a byť volený do orgánov ZKSM, obracať sa s otázkami, návrhmi podnetmi a sťažnosťami na orgány ZKSM byť informovaný o rozhodnutiach orgánov ZKSM“¹⁶³ a povinnosť „ dodržiavať stanovy ZKSM, aktívne sa podieľať na činnosti ZKSM, riadne vykonávať funkciu, ktorú prijali, plniť rozhodnutia orgánov ZKSM.“¹⁶⁴ Uvedenými právami a povinnosťami združenie svojim členom umožňuje právo podávať a žiadať informácie, prejavovať svoj názor a zároveň vyžaduje aktívne podieľanie sa na činnosti združenia a prevzatie zodpovednosti vykonávanú činnosť.

Zaujímavosťou, či lepšie povedané „ záhadou“ zostávajú podmienky za ktorých má člen právo voliť a byť volený do orgánov ZKSM. Ako príklad je možné uviesť to, že spoločenstvá ako základné organizačné jednotky vznikajú slobodným rozhodnutím mladých ľudí stretávať sa, pričom nie je stanovená podmienka pre získanie funkcie

¹⁶⁰ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 2, <http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

¹⁶¹ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 3, <http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

¹⁶² Pozri: <http://www.zksm.sk/zksm/kto-sme/ako-sa-stat-clenom-zksm/>

¹⁶³ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 5, <http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

¹⁶⁴ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 5, <http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

vedúceho v nich, ktorí volia vedúcich spoločenstiev oblastných centier.¹⁶⁵

3.2.3 Mládež Slovenského červeného kríža

Mládež Slovenského červeného kríža (ďalej M SČK) je hnutím detí a mládeže. Je organizačnou zložkou Slovenského červeného kríža, ktorej činnosť je postavená na základných princípoch Červeného kríža, „prijatými na XX. Medzinárodnej konferencii Červeného kríža v roku 1965 vo Viedni: humanita, nestrannosť, neutralita, nezávislosť, dobrovoľná služba, jednota, svetovosť“¹⁶⁶.

Činnosť tohto hnutia detí a mládeže sa orientuje na splnenie stanovených cieľov, ktorými sú:¹⁶⁷

1. pomáhať usmerňovať vývoj detí a mládeže na samostatné a spoločensky vyspelé osobnosti,
2. umožňovať mladým ľuďom seberealizáciu pri príprave a uskutočňovaní vlastných programov v duchu princípov Červeného kríža,
3. pomáhať viesť deti a mládež k spoločenskej zodpovednosti, sociálnemu cíteniu a medzinárodnému porozumeniu.

Hnutie sa snaží vytvárať priestor a podmienky pre dobrovoľnícku prácu v programoch a aktivitách zameraných na zraniteľné skupiny detí a mladých ľudí.¹⁶⁸ Deti a mládež využívajúce svoju vlastnú iniciatívu a nápady pri príprave svojich programov plnia v hnutí úlohy, ktoré sú i hlavnými úlohami hnutia. Ide o „získavanie mladých ľudí pre vstup za členov Slovenského červeného kríža (SČK); rozvoj osobnej zodpovednosti za život a zdravie; rozvoj sociálneho cítenia a konania; prehĺbenie porozumenia medzi ľuďmi a spolupráce medzi národmi“¹⁶⁹.

Úlohou každého člena je teda získavanie nových potenciálnych členov, pričom každý z nich má možnosť stať sa členom činným, podporujúcim alebo čestným. Samozrejme na báze dobrovoľnosti. Činným členom sa „môže stať každý občan

¹⁶⁵ Stanovy Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže, Článok 7-12, <http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

¹⁶⁶ Štatút Mládeže SČK, článok 1, odsek 2, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁶⁷ Štatút Mládeže SČK, článok 2, odsek 1, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁶⁸ Pozn: jediným podrobnejším zdrojom o činnosti a formách činnosti hnutia je internetová stránka http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage, kde hnutie ako činnosť uvádza rôzne projekty, kampane, medzinárodnú spoluprácu a lokálne aktivity.

¹⁶⁹ Štatút Mládeže SČK, článok 2, odsek 2, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

Slovenskej republiky ako aj osoba s trvalým alebo prechodným pobytom na území Slovenskej republiky vo veku od 5 do 25 rokov, ktorá súhlasí s humánnym poslaním M SČK a chce sa podieľať na jej činnosti¹⁷⁰.

Čestné členstvo udeľuje Rada M SČK a to bez ohľadu na štátnu príslušnosť, trvalý pobyt na území Slovenskej republiky či vek, ktorý nepredstavuje obmedzujúcu podmienku ani v prípade získavania podporujúceho členstva. Podporujúcim členom sa totiž môže stať každá osoba pomáhajúca hnutiu finančným alebo iným spôsobom. Určitou obmedzujúcou prekážkou týkajúcou sa veku člena je zánik činného členstva. Nadobudnutím 25 roku činné členstvo v hnutí automaticky zaniká.¹⁷¹

Každý člen M SČK má právo:¹⁷²

1. slobodne sa rozhodnúť, v ktorej Skupine M SČK chce byť organizovaný,
2. zúčastňovať sa rokovaní orgánov M SČK, ktorých je členom,
3. hlasovať, voliť a byť volený do orgánov M SČK, okrem prípadov uvedených v čl. 14 ods. 1, čestných a podporujúcich členov,
4. slobodne prejavovať názory na M SČK a SČK, obracať sa s návrhmi, požiadavkami, sťažnosťami a kritikou na všetky orgány M SČK a SČK a dostať odpoveď,
5. ochrany, podpory a pomoci v rámci kompetencie M SČK a SČK,
6. nosiť odznak M SČK, odznak SČK, prípadne uniformu M SČK.

Právo hlasovať, voliť a byť volený do orgánov M SČK sa teda nevzťahuje na čestných a podporujúcich členov hnutia, no ani na tých činných členov, ktorí sa uchádzajú o funkcie „ kde je hmotná zodpovednosť a kde je stanovená veková hranica 18 rokov“¹⁷³.

„ Poznať a riadiť sa Stanovami SČK, Štatútom M SČK, chrániť znak a názov Červeného kríža, odznak Slovenského Červeného kríža a Mládeže SČK; podľa svojich schopností a možností zúčastňovať sa na činnostiach Skupiny M SČK a voleného orgánu, ktorého je členom; rešpektovať rozhodnutia zhromaždenia členov Skupiny M SČK, plniť úlohy, vyplývajúce zo zastávanej funkcie; podrobiť sa uzneseniam, ktoré schválili orgány SČK a M SČK; platiť schválené ročné členské príspevky; chrániť majetok M SČK a SČK a po ukončení členstva odovzdať zapožičaný majetok orgánu,

¹⁷⁰ Štatút Mládeže SČK, článok 3, odsek 3, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁷¹ Štatút Mládeže SČK, článok 3, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁷² Štatút Mládeže SČK, článok 4, odsek 1, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁷³ Štatút Mládeže SČK, článok 14, odsek 1, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

ktorý mu ho zapožičal“¹⁷⁴, sú povinnosťami každého člena.

Už spomenutá humanita, nestrannosť, neutralita, nezávislosť, dobrovoľná služba, jednota a svetovosť predstavujú sedem základných princípov a spôsobov podpory práce v SČK. Predovšetkým dobrovoľníctvo, ktoré „je motivované slobodnou vôľou človeka pomôcť zraniteľným ľuďom a nie túžbou po materiálnych či finančných ziskoch“ zohráva v hnutí dôležitú úlohu. Pre hnutie je dobrovoľníkom „osoba, ktorá sa pravidelne alebo príležitostne zúčastňuje aktivít SČK. Má konkrétnu danú úlohu, z ktorej jej vyplývajú určité očakávania, ktoré sa snaží SČK vo vlastnom záujme naplniť“.¹⁷⁵ Dobrovoľník má teda možnosť výberu či sa stane alebo nestane členom hnutia. Dobrovoľník sa svojím podpisom v evidenčnom liste zaväzuje dodržiavať obsah Kódexu dobrovoľníka SČK, čím mu samotné hnutie ponúka a zabezpečuje určité práva¹⁷⁶, ktoré zefektívňujú výkon dobrovoľníckej práce, ale i povinnosti vyplývajúce z tejto dobrovoľnej spolupráce s hnutím na všetkých úrovniach.

3.2.4 Mladí sociálni demokrati

Mladí sociálni demokrati (ďalej len MSD) je nezávislým občianskym združením mladej slovenskej generácie, ktoré pôsobí na území celej Slovenskej republiky. Bez ohľadu na ich svetonázor a politickú príslušnosť. Združenie vzniklo 1. marca 2003 a je nástupníckou organizáciou Mladej demokratickej ľavice a Sociálnodemokratickej mládeže Slovenska.

Aj keď združenie vo svojich stanovách nedeclaruje svoju politickú príslušnosť, jeho členovia sa nezapájajú len do činnosti samotného mládežníckeho združenia, ale angažujú sa i v činnosti politickej strany, uchádzajú sa o posty v orgánoch tvoriacich politický systém Slovenskej republiky.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Štatút Mládeže SČK, článok 5, odsek 1, http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

¹⁷⁵ <http://youth.redcross.sk/index.php?id=239>

¹⁷⁶ **Pozn:** Dobrovoľník má podľa Kódexu dobrovoľníka získať informácie o aktivitách SČK; vybrať si alebo navrhnúť aktivitu, v ktorej sa chce realizovať a zároveň má možnosť sa k nej vyjadrovať; získať za jasne stanovených podmienok komplexný a kvalitný tréning (resp. zaškolenie, vrátane preškolení); na zabezpečenie primeraných podmienok práce, primerané poistenie a adekvátne zabezpečenie ochrany zdravia; na vhodné materiálne a technické vybavenie a pomoc pri zabezpečení vhodných priestorov. Tieto prostriedky by nemali zabezpečiť len efektívnu realizáciu, ale aj prípravu, monitorovanie, či vyhodnocovanie aktivít; na preplatenie všetkých dohodnutých položiek súvisiacich s výkonom dobrovoľníckej práce; odmietnuť ponúknutú dobrovoľnícku prácu; na morálne ocenenie, prejav uznania a dôvery za svoju dobrovoľnú prácu.

¹⁷⁷ **Pozn:** Mladí sociálni demokrati majú svoje zastúpenie i v Národnej rade SR. Ich člen

I napriek tomu, že združenie z právneho hľadiska nepatrí k žiadnej politickej strane, úzko spolupracuje s politickou stranou SMER-SD, čiže so SMEROM- sociálnou demokraciou. O ich úzkej vzájomnej spolupráci „ pri realizovaní úloh, ktoré vyplývajú z predmetu činnosti zmluvných strán“¹⁷⁸ vypovedá i Zmluva o vzájomnej spolupráci.¹⁷⁹

Daná zmluva združeniu zaručuje, že SMER-SD „ bude v rámci svojich možností pri prerokovávaní legislatívnych materiálov vo vláde SR a v NR SR vyvíjať úsilie pri presadzovaní oprávnených záujmov a požiadaviek MSD ako predstaviteľov mladej generácie v oblastiach, na ktorých sa zmluvné strany dohodnú.“¹⁸⁰ A SMERU-SD zas to, že združenie bude podporovať aktivity tejto politickej strany a zároveň „sa zaväzuje, že v prípade požiadania zo strany politickej strany SMER – sociálna demokracia, bude spolupracovať pri vypracúvaní stanovísk k materiálom predloženým na rokovanie vlády SR a NR SR.“¹⁸¹

Z toho dôvodu je možné tvrdiť, že politická strana SMER-SD si získala pre politickú prácu a činnosť mládež združujúcu sa v MSD, ktorá sa vyznačuje programovou a ideovou blízkosťou k tejto politickej strane. Zlúčenie s politickou stranou samotné združenie nevylučuje. Je možné „ rozhodnutím trojpäťinovej väčšiny všetkých prítomných delegátov Snemu MSD, ktorí zároveň i stanovujú podmienky tohto zlúčenia.“¹⁸²

„ Zapájať mladých ľudí do rozhodovania v spoločnosti a ovplyvňovať veci verejné na všetkých úrovniach- v politickom, spoločenskom, ale aj bežnom živote“¹⁸³ je

Róbert Madej je poslancom NRSR. Konkrétne členom Mandátového a imunitného výboru NRSR, overovateľom Výboru NRSR pre sociálne veci a bývanie a Výboru NRSR na preskúmavanie rozhodnutí NBÚ, poradca ministerky práce sociálnych vecí a rodiny. <http://www.mladi.eu/sk/25/Narodna-rada-SR>

¹⁷⁸ <http://www.mladi.eu/sk/118/Zmluva-o-vzajomnej-spolupraci>

¹⁷⁹ **Pozn:** Prostredníctvom Zmluvy o vzájomnej spolupráci boli stanovené konkrétne oblasti a formy ich vzájomnej spolupráce. Ide najmä o: a) vzájomná podpora aktivít, podujatí a programov smerujúcich k naplneniu cieľov vzájomnej spolupráce, b) poskytovanie si informácií o činnosti a o plánovaných aktivitách na celoštátnej úrovni s možnosťou účasti svojich zástupcov na ich konaní, c) výmena materiálov a základných dokumentov podľa vopred dohodnutých spoločných úloh spolupráce, d) poskytovanie poradenských a konzultačných služieb zo strany MSD pri vypracúvaní odborných stanovísk ku materiálom, ktoré sa dotýkajú všetkých oblastí života mladej generácie. Zmluva o vzájomnej spolupráci, Kapitola I., článok 3, odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/118/Zmluva-o-vzajomnej-spolupraci>

¹⁸⁰ Zmluva o vzájomnej spolupráci, Kapitola II., Článok 7, odsek 1, <http://www.mladi.eu/sk/118/Zmluva-o-vzajomnej-spolupraci>

¹⁸¹ Zmluva o vzájomnej spolupráci, Kapitola II., Článok 7, odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/118/Zmluva-o-vzajomnej-spolupraci>

¹⁸² Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava IV., Článok 24, Odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁸³ <http://www.mladi.eu/sk/-1/Uvod>

hlavným deklarovaným všeobecným cieľom združenia, ktoré svojim členom napomáha „formovať a rozvíjať svoju osobnosť, získavať nové skúsenosti a poznatky.“¹⁸⁴

Združenie vo svojich stanovách stanovilo programové ciele, ktoré sú odrazom jeho ideí:¹⁸⁵

- a) združovať mladých ľudí, ktorých spájajú myšlienky demokracie, rovnosti, solidarity, slobody, ekológie, trvalo udržateľného rozvoja a majú národné a sociálne cítenie;
- b) zapájať mladých ľudí do rozhodovania v spoločnosti a do ovplyvňovania vecí verejných;
- c) pomáhať rozvíjať demokratickú občiansku spoločnosť a jej prosperitu;
- d) organizovať spoločenské, vzdelávacie, športové, odborné i voľno-časové aktivity;
- e) napomáhať intelektuálnemu a odbornému rozvoju mladých ľudí;
- f) pomáhať rozvíjať cezhraničnú pomoc a spoluprácu mladých ľudí;
- g) zvyšovať informovanosť verejnosti o problémoch a potrebách mladých ľudí.

Naplňovanie týchto stanovených cieľov je spojené so samotnou činnosťou združenia zameranou a uskutočňovanou najmä:¹⁸⁶ usporadúvaním prednášok, školení, kurzov, seminárov, konferencií a mítingov; vzdelávacími a športovými aktivitami; publikačnou a odbornou činnosťou; kampaňami a mediálnymi výstupmi; odbornými, spoločenskými a voľno-časovými aktivitami. Združenie poznamenáva, že ním vykonávanú činnosť sústreďuje na mladých ľudí, mladé rodiny s deťmi, ktorým chce pomáhať „obhajovať ich občianske, politické a sociálne práva a zapájať ich do aktívneho života v spoločnosti.“¹⁸⁷

Členstvo je dobrovoľné, pričom členom sa môže stať iba „taká osoba, ktorá dosiahla vek 14 rokov, nie je pozbavená právnej spôsobilosti, nebola v minulosti za spáchaný trestný čin postihnutá trestom odňatia slobody a zároveň súhlasí s cieľmi a dokumentmi MSD.“¹⁸⁸

¹⁸⁴ <http://www.mladi.eu/sk/-1/Uvod>

¹⁸⁵ Stanovy občianskeho združenia „Mladí sociálni demokrati“, Hlava II., Článok 2, Odsek 1, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁸⁶ Stanovy občianskeho združenia „Mladí sociálni demokrati“, Hlava II., Článok 3, Odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁸⁷ <http://www.mladi.eu/sk/-1/Uvod>

¹⁸⁸ Stanovy občianskeho združenia „Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 5, Odsek 1, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

Je teda obmedzené vekom. „ Podmienkou plnoprávneho členstva je aj vyplnenie prihlášky za člena MSD a pripojenie k nej čestného vyhlásenia žiadateľa o členstvo v MSD o tom, že v minulosti nebol za spáchaný trestný čin postihnutý trestom odňatia slobody.“¹⁸⁹ Pri vyplňovaní prihlášky potencionálny člen musí uviesť niekoľko informácií o svojich skúsenostiach, organizačných a iných schopnostiach i o svojom prípadnom členstve v politickej strane či inej organizácii.¹⁹⁰

Plnoprávne členstvo poukazuje i na snahu združenia dať demokracii na Slovensku rozmer sociálnej demokracie. Túto skutočnosť potvrdzuje fakt, že „ plnoprávne členstvo v MSD je zlučiteľné iba s členstvom v tých politických stranách a hnutiach, ktoré sa otvorene hlásia k myšlienkam sociálnej demokracie a princípom, ktoré reprezentuje Socialistická internacionála.“¹⁹¹

Z plnoprávneho členstva vyplývajú i jasne definované práva a povinnosti členov. Právami sú „ podieľať sa na činnosti a riadení MSD a ovplyvňovať chod združenia; zúčastňovať sa na aktivitách MSD; za podmienok stanovených Stanovami MSD navrhovať kandidátov do orgánov MSD, voliť a byť volený do orgánov MSD; využívať výhody, ktoré združenie poskytuje; byť informovaný o činnosti a výsledkoch MSD ako i jej orgánov; podávať návrhy, pripomienky, sťažnosti a odporúčania orgánom MSD; podávať podnety na Kontrolnú komisiu MSD vo veci porušenia Stanov MSD a ďalších dokumentov prijatých orgánmi MSD; obracať sa na ktorýkoľvek príslušný orgán MSD so svojimi dotazmi, pričom má právo na odpoveď do štyroch týždňov odo dňa ich doručenia príslušnému orgánu MSD; prerušiť (resp. pozastaviť si) plnoprávne členstvo v MSD spôsobom ustanoveným Stanovami MSD; verejne sa hlásiť k príslušnosti alebo k členstvu v MSD; ukončiť plnoprávne členstvo v MSD spôsobom ustanoveným Stanovami MSD.“¹⁹²

Každý plnoprávny člen musí ako svoju povinnosť „ dodržiavať Stanovy MSD a ďalšie dokumenty MSD; podľa svojich schopností a možností obhajovať zásady a činnosť MSD; platiť členské príspevky MSD; chrániť záujmy a majetok MSD; riadiť sa pokynmi a rozhodnutiami orgánov MSD; zodpovedne si plniť povinnosti vyplývajúce

¹⁸⁹ Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 5, Odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹⁰ **Bližšie pozri:** Príloha č. 1, Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹¹ Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 5, Odsek 3, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹² Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 8, Odsek 1, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

z volených alebo z dobrovoľných funkcií v MSD, ktoré plnoprávny člen prijal; oznamovať príslušným orgánom MSD všetky zmeny týkajúce sa jeho osobných údajov za účelom ich riadnej evidencie.“¹⁹³

Okrem plnoprávneho členstva rozoznáva združenie i členstvo čestné, ktoré je možné udeliť tým osobám, ktoré „ sa zaslúžili o rozvoj, prospech a šírenie dobrého mena združenia, resp. za presadzovanie myšlienok, ku ktorým sa MSD hlási.“¹⁹⁴ Tento typ členstva sa udeľuje na dobu neurčitú i in memoriam, pričom nedáva členovi možnosť byť volený do žiadnych orgánov MSD, možnosť hlasovacieho práva na zasadnutiach. Dáva mu však právo zúčastňovať sa na zasadnutiach a byť nositeľom poradného hlasu.¹⁹⁵

Členstvo v mládežníckych organizáciách orientovaných na politické témy je jeden z legitímnych spôsobov, akým môžu mladí ľudia vyjadriť a presadzovať svoje politické názory.

3.2.5 Mestský mládežnícky parlament v Banskej Bystrici

Mládežnícky mestský parlament v Banskej Bystrici (ďalej len MMP BB) je nestranný orgán vytvorený ako iniciatíva mladých ľudí žijúcich na území mesta Banská Bystrica. Svoju oficiálnu činnosť začal ustanovujúcou schôdzou 22. februára 2000. Parlament je svojou činnosťou zameraný na organizáciu a podporu záujmov mladých ľudí v sociálnej, kultúrnej a vzdelávacej oblasti v súvislosti s rozvojom občianskej spoločnosti, predovšetkým na komunálnej úrovni. MMP BB deklaruje svoju nezávislosť od akejkoľvek politickej strany, hnutia alebo ideológie.“¹⁹⁶

Je konštituovaný v dvoch líniiach. Prvá línia je zložená zo zástupcov jednotlivých stredných škôl, druhá línia zo zástupcov vysokých škôl v meste Banská Bystrica.

MMP BB vykonáva najmä tieto činnosti:¹⁹⁷

¹⁹³ Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 8, Odsek 2, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹⁴ Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 9, Odsek 1, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹⁵ **Bližšie pozri:** Stanovy občianskeho združenia „ Mladí sociálni demokrati“, Hlava III., Článok 9, <http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD>

¹⁹⁶ Preambula , <http://www.mmpbb.szm.sk/>

¹⁹⁷ Článok 2, Ciele, <http://www.mmpbb.szm.sk/>

- a) zaoberá sa problémami žiakov a študentov základných, stredných a vysokých škôl, rovnako aj otázkami ďalšieho vzdelávania,
- b) spolupracuje s organizáciami zaoberajúcimi sa aktivitami mládeže v Slovenskej republike i v zahraničí (delegáti týchto organizácií sa môžu aktívne zúčastňovať na práci MMP BB),
- c) organizuje a podporuje kultúrne, vzdelávacie a športové podujatia, spolupracuje s kultúrnymi a vzdelávacími inštitúciami a športovými klubmi,
- d) zameriava sa na osvetu mladých ľudí v oblasti zdravia, protidrogovej tematiky a ochrany životného prostredia,
- e) spolupracuje s primátorom a orgánmi mesta a jeho mestských častí i s príslušnými orgánmi štátnej správy,
- f) spolupracuje s partnerskými mestami mesta Banská Bystrica,
- g) spolupracuje s aktívnymi jednotlivcami i skupinami, pokiaľ nie sú členmi MMPBB,
- h) a iné, vychádzajúce z potrieb a záujmov členov a mládeže.

MMP BB priznáva, a teda rozoznáva dva druhy členstva: riadne a čestné. Riadnym členom „môže stať mladý človek vo veku od 15 do 26 rokov, pričom zástupcom študentov školy sa môže stať riadny študent denného štúdia študujúci na strednej alebo vysokej škole so sídlom v Banskej Bystrici a zástupcom mládeže mestskej štvrti sa môže stať mladý človek s trvalým alebo prechodným bydliskom na území mesta Banská Bystrica.“¹⁹⁸ Podmienkou je demokratická voľba medzi rovesníkmi.

Zvolení členovia mládežníckeho parlamentu by tak mali byť zástupcami všetkých mladých ľudí žijúcich, študujúcich ale i pracujúcich na území mesta. To so sebou prináša možnosť vytvorenia uceleného obrazu potrieb mladých ľudí a ich možných riešení.

Čestné členstvo sa udeľuje členom parlamentu, ktorí nespĺňajú podmienky požadované pre riadne členstvo a... na základe aktivít navrhovanej osoby, ktoré boli prínosom k plneniu cieľov MMP BB.“¹⁹⁹

MMP BB priznáva členom konkrétne práva a povinnosti. Právami sú:²⁰⁰

- a) predkladať svoje návrhy parlamentu a jeho orgánom, interpelovať predsedu parlamentu a členov Predsedníctva MMP BB vo veciach týkajúcich sa výkonu

¹⁹⁸ Článok 3, Členstvo, Odsek 3.2, <http://www.mmpbb.szm.sk/>

¹⁹⁹ Článok 3, Členstvo, Odsek 3.3, <http://www.mmpbb.szm.sk/>

²⁰⁰ Článok 3, Členstvo, Odsek 3.4, <http://www.mmpbb.szm.sk/>

- ich práce a činnosti MMP BB,
- b) voliť, odvolávať a byť volený do funkcií v MMP BB,
 - c) hlasovať na zasadnutiach MMP BB,
 - d) prostredníctvom orgánov MMP BB podávať svoje návrhy a podnety orgánom mesta.

Povinnosťami každého člena je zas:²⁰¹ pravidelne a aktívne sa zúčastňovať na zasadnutiach parlamentu a jeho príslušných orgánov; zúčastňovať sa na aktivitách organizovaných alebo podporovaných MMP BB; zodpovedne vykonávať úlohy, ktorými bol poverený; dodržiavať rokovací poriadok a prijaté uznesenia; obhajovať záujmy mladých ľudí; chrániť dobré meno a majetok MMP BB.

Určitú dávku práv a možností ponúkajú členom i zasadnutia parlamentu, ktoré sú verejné a zároveň prístupné i verejnosti, ktorá má právo na rokovanie požiadať o slovo, a to do naplnenia kapacity miestnosti. Rokovanie dáva členom možnosť predkladať materiál, ktorý je podporený minimálne piatimi poslancami parlamentu. Každý člen má právo vstúpiť do rozpravy neobmedzeným množstvom príspevkov; právo vystúpiť maximálne s dvoma faktickými poznámkami; nárok predložiť svoj návrh uznesenia alebo navrhnúť zmenu znenia navrhnutého uznesenia; môže dať návrh na ukončenie rozpravy formou fatickej poznámky; právo interpelovať členov predsedníctva vo veciach týkajúcich sa výkonu ich práce.²⁰²

Práve spomenuté práva, možnosti i povinnosti dávajú všetkým členom možnosť aktívneho angažovania sa do rozhodovania a ovplyvňovania vecí verejných. Umožnená angažovanosť sa stáva predpokladom pre vytvorenie priestoru v ktorom sa názor mladých ľudí na riešenie aktuálnych problémov stáva akceptovaným a s väčšou pravdepodobnosťou realizovateľným. Je teda možné tvrdiť, že práca študentského mládežníckeho parlamentu je príkladom participácie mladých ľudí na živote miest s cieľom presadzovať záujmy mladých ľudí. Mládežnícka organizácia tohto typu zdôrazňuje politiku ako prax a učenie sa cez aktívnu participáciu.

3.3 Zhrnutie a závery

²⁰¹ Článok 3, Členstvo, Odsek 3.5, <http://www.mmpbb.szm.sk/>

²⁰² Článok 5, Rokovanie <http://www.mmpbb.szm.sk/>

Vo všeobecnosti mládežnícké organizácie nielen hrou vyplňajú voľný čas mládeže, ale taktiež vytvárajú priestor na učenie sa občianstvu. Princípmi, na ktorých je každá z vybraných mládežníckych organizácií založená, je jednak pomôcť mladým ľuďom pri organizácii ich vlastných aktivít vo voľnom čase a jednak vybrané mládežnícké organizácie, čiže organizácie pre mládež dávajú svojim členom, a teda mladým ľuďom právo, priestor, prostriedky, možnosť podieľať, ovplyvňovať rozhodnutia a zapojiť sa do činnosti organizácie. Inak povedané, umožňujú im účasť na demokratickom živote spoločnosti.

Dnešní mladí ľudia sú generáciou, ktorá vyrástla v období rozširujúcich sa možností trávenia voľného času. Keďže predstavujú heterogénnu skupinu, ktorej potreby sú závislé od jej veku, pohlavia, sociálno-ekonomických podmienok a geografickej polohy, každá organizácia sa zameriava na mladých ľudí a pôsobí v oblasti takého aktívneho prežívania voľného času, ktoré sú pre nich najatraktívnejšie. Vybrané mládežnícké organizácie ponúkajú množstvo voľnočasových aktivít, ktoré podporujú rozvoj neformálneho vzdelávania, aktívneho občianstva a dobrovoľníctva. Vo svojom zameraní sú veľmi rôznorodé.

Práve na základe zamerania mládežníckej organizácie si mladí ľudia vyberajú tú, ktorá im ponúka najvyhovujúcejšie spôsoby a možnosti využívania voľného času. Či už ide o združenie zamerané na environmentálnu výchovu (Strom života), združenie s kresťanským zameraním a teda o činnosť súvisiacu a postavenú na kresťanských princípoch (Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže), dobrovoľnícku činnosť v združení zameranom na zraniteľné skupiny detí a mladých ľudí (Mládež Slovenského červeného kríža), združenie mladých ľudí, ktorých spájajú myšlienky demokracie (Mladí sociálni demokrati) alebo združenie zamerané na organizáciu a podporu záujmov žiakov, študentov základných, stredných a vysokých škôl (Mestský mládežnícky parlament v Banskej Bystrici).

Zo zamerania organizácie vychádza náplň pravidelných stretnutí, ďalších aktivít. Činnosť vybraných mládežníckych organizácií je zameraná na napĺňanie deklarovaných cieľov samotnou organizáciou. Ak by som na základe zistení mala stručne zhrnúť ciele vybraných organizácií, hovorila by som o cieľoch nasledovných: osobnostný rozvoj mladých ľudí; cieľavedomá výchova mladej generácie k osobnej zodpovednosti za svoj život a k demokracii; prispievať k prevencii drogových závislostí a iných negatívnych javov v spoločnosti; zapájanie mladých ľudí do rozhodovania v spoločnosti a do ovplyvňovania vecí verejných; organizovať spoločenské, vzdelávacie,

športové, odborné i voľno-časové aktivity; zvyšovať informovanosť verejnosti o problémoch a potrebách mladých ľudí; podporovať dobrovoľníctvo a rozvoj dobrovoľníckych aktivít pre mladých ľudí s cieľom prehĺbiť ich zodpovednosť a aktívne zapájanie sa do riešenia spoločenských problémov.

Naplnovanie týchto stanovených cieľov je spojené so samotnou činnosťou združenia zameranou a uskutočňovanou najmä prostredníctvom voľnočasových a spoločenských aktivít, prostredníctvom celoročných projektov pre členov i širokú verejnosť, realizáciou vzdelávania v rôznych formách (prednášky, školenia, kurzy, semináre, konferencie mítingy, exkurzie...), prostredníctvom pravidelného stretávania sa mladých ľudí. Na tomto mieste je nutné poznamenať, že deti a mladí ľudia majú taktiež právo nezúčastniť sa tej – ktorej aktivity bez ďalších následkov. Nie sú do ničoho nútení, konajú z vlastnej iniciatívy a preto, že chcú. Sami sa tak stávajú iniciatívnymi a aktívnymi.

Činnosť vybraných združení je geograficky neohraničená (v rámci obcí miest, regiónov, na celoslovenskej a medzinárodnej úrovni,) , celoročná, založená predovšetkým na dobrovoľníckych aktivitách ich členov, ale i širokej verejnosti. I napriek tomu, že členmi tej- ktorej organizácie sú a môžu sa stať len mladí ľudia predpísaného, respektíve organizáciou stanoveného veku (výnimkou z vybraných organizácií je organizácia Strom života, ktorej členstvo nie je obmedzené vekom), organizácie do svojej činnosti zapájajú i mladých ľudí, ktorí nie sú ich členmi. Podporujú nielen dobrovoľníctvo, ale rozširujú i možnosti pre mladých ľudí. Pripravovanie množstva celoslovenských podujatí, ktoré ponúkajú priestor na trávenie voľného času mladým ľuďom nielen počas letných prázdnin a zapájanie sa do aktivít má svoj politický rozmer.

V organizáciách okrem riadneho či plnoprávneho členstva existuje i viacero iných typov členstva: sympatizujúce, čestné, činné a podporujúce, ktoré so sebou prinášajú prislúchajúce práva, povinnosti a možnosti. Daná skutočnosť vypovedá nielen o atraktivite programu organizácií, ktorý je možné v prípade vybraných organizácií označiť za flexibilný, ale i o ich schopnosti zaujať a zapojiť mladých ľudí do činnosti.

Vek však nie je jediným obmedzujúcim prvkom členstva. Členstvo je do určitej miery obmedzované i platením členského poplatku, ktorý je však v mnohých prípadoch symbolický a rozhodnutím príslušného spoločenstva (Združenie Kresťanských spoločenstiev mládeže). Okrem toho členské poplatky predstavujú časť nákladov, ktoré musí organizácia zdieľať.

V súvislosti s vekom i členstvom vystupuje do popredia i obmedzenie v prípade práva voliť a byť volení. Pokiaľ členovia nespĺňajú organizáciou stanovený vek, ktorý im toto právo zaručuje, nezískavajú možnosť podieľať sa na riadení, čiže plánovaní, rozvoji a realizácii činnosti organizácii. Voliť a byť volení do orgánov organizácií sa taktiež nevzťahuje na iných ako riadnych či plnoprávných členov. Tým sa „skutočný život organizácie vzťahuje iba na obmedzené množstvo mladých ľudí. I napriek obmedzeniam poskytujú mládežnícke organizácie mladým ľuďom práva, možnosti i povinnosti, dávajú všetkým členom možnosť aktívneho angažovania sa do rozhodovania a ovplyvňovania vecí verejných. Spoluúčasť predstavuje aktívne zapojenie členov do procesov plánovania, rozhodovania a uskutočňovania podujatí a projektov v oblasti spoločenského života.

Vychádzajúc z práva voliť a byť volený, ktoré svojim členom mládežnícke organizácie dávajú, je potrebné uvažovať aj v kategórii moci. Voľbami sa v organizácii kreuje skupina členov, ktorí zaujímajú rôzne posty v hlavných, či rozhodujúcich postoch organizácie s určitými kompetenciami. Tak sa vo vnútri štruktúry vytvára skupina osobností, ktoré majú vplyv na smerovanie i činnosť organizácie. Vzniká elita. Elita- menšina, ktorá ovplyvňuje väčšinu. Jej legitimita vychádza z volieb, kde sa členovia stávajú rivalmi v boji o post, čiže v boji o moc.

Vzhľadom na vekové a skúsenostné špecifiká členov je niekedy náročné zapájať jednotlivých členov do rozhodovania, no i zdieľať s nimi z členstva vyplývajúce povinnosti a zodpovednosť. Členom prislúchajúce práva, povinnosti, možnosť ich využívať, dávajú mladým ľuďom občianske zručnosti. Poznanie práv vyplývajúcich z členstva v organizácii je jednak predpokladom pre ich skutočné využitie a jednak predpokladom pre aktívne sa podieľanie na fungovaní organizácie, na živote spoločnosti a veciach verejných. Mládežnícke organizácie tým predstavujú akéhosi „učiteľa“ v poznávaní a využívaní vyvážených práv a povinností, čo predstavuje učenie sa, respektíve výchovu mladých ľudí k aktívnemu občianstvu. Organizácie tak zohrávajú dôležitú úlohu „v posilňovaní občianskych a politických práv mládeže prostredníctvom najrôznejších foriem participácie na občianskom a politickom živote konkrétnej spoločnosti.“²⁰³

Základnými aspektmi činnosti vybraných organizácií je neformálne vzdelávanie a dobrovoľnosť. Neformálne vzdelávanie, či výchova ktorá je na základe

²⁰³ Macháček, L.(2000): *Sociologické aspekty občianskej participácie a združenia mládeže*. Bratislava: SSS pri SAV.

súčasných skúseností považovaná za jeden z faktorov rozvoja demokratickej spoločnosti a „ zahrňuje slobodu a dobrovoľné rozhodovanie o účasti na aktivitách, ktoré poskytujú nielen vecné a odborné znalosti a poznatky, ale aj širšie poňaté schopnosti, sociálne kompetencie a hodnoty (demokratické občianstvo, rovnosť muža a ženy, ekologické vedomie, tvorivý a aktívny prístup, účasť na živote spoločnosti a angažovanosť na jej vývoji a pod.), obsahuje prvky demokratizmu (úsilie o spoluúčasť každého jedinca a jeho skupín napr. v činnosti dobrovoľných organizácií).“²⁰⁴ Výsledkom činnosti mládežníckych organizácií je teda výchova k aktívnemu občianstvu, ale i participácia ich členov na živote spoločnosti. Vďaka úspešnej participácii získavajú mladí ľudia nasledovné zručnosti:²⁰⁵

Tabuľka č. 2: Zručnosti úspešnej participácie

<p>Rozvoj a porozumenie</p>	<p>o dôležitosti osobnej a kolektívnej akcie,</p> <p>o vlastných hodnotám a ich vzťahu k správaniu sa a aktivite,</p> <p>o demokratickému systému a úlohe jednotlivca v ňom,</p> <p>o súčasných udalostiach a kontroverzných tém,</p> <p>o príčinách sociálnych a enviromentálnych problémov,</p> <p>o nedávnym historickým udalostiam a ich vplyvu na súčasnosť a budúcnosť.</p>
<p>Byť povzbudený k</p>	<p>o objavovaní tém spravodlivosti, práv a zodpovednosti mimo vyučovaného kurikula,</p> <p>o vyjadrovať vlastné potreby a obavy,</p> <p>o rozvoju zručností kritickej reflexie cez diskusiu,</p> <p>o vnímavosti dôsledkov vlastného správania sa vo vzťahu k sociálnym a enviromentálnym problémom,</p> <p>o zúčastňovaní sa na rozhodovaní a aktivitách v škole, komunite alebo na globálnej úrovni.</p>

Okrem toho dáva činnosť organizácii mladým ľuďom príležitosť:²⁰⁶ rozvíjať

²⁰⁴ Hofbauer, B. (2004): *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, s. 19.

²⁰⁵ Holden, C., Clough, N. (1998): *Children as a citizens*. London : Jessica Kingsley Publishers, s. 14.

²⁰⁶ Hofbauer, B. (2004): *Děti, mládež a volný čas*. Praha : Portál, s. 20.

zvedavosť a nadšenie pre vec, získavať skúsenosti a preberať zodpovednosť; spoločne pracovať, učiť sa demokraticky jednať a rozhodovať a takto si osvojovať zásady aktívneho občianstva; prostredníctvom skúsenosti získanej v relatívne stabilnom sociálnom prostredí rozširovať osobné, sociálne a profesijné kompetencie; učiť sa angažovanosti a solidarite, motivácii a iniciatívnosti, tolerancii a interkultúrnej nezávislosti, sebadôvere a ďalším žiaducim rysom osobnosti.

Prvkom vystupujúcim do popredia sa v prípade mládežníckych organizácií stávajú informácie. Informácie pre mládež predstavujú oblasť, ktorá má vplyv na mnoho mladých ľudí v rôznych podmienkach. Rozširovanie informácií a poskytovanie informácií mládeži sa v dnešnom globalizovanom svete s rozširujúcimi sa informačnými technológiami stáva kľúčovým prvkom. Vybrané mládežnícke organizácie prostredníctvom svojich webových stránok, publikačnou či propagačnou činnosťou informujú nielen svojich členov, ale i potenciálnych členov a širokú verejnosť o svojej existencii, činnosti, prostriedkoch, realizovaných projektoch, rozhodnutiach,... . Tým mladým ľuďom tvoriacim heterogénnu skupinu majú rôzne záujmy umožňujú získavať informácie o ich fungovaní a motivovať ich v ich rozhodovaní o tom, či sa stať alebo nestáť členom jednej z mnohých existujúcich mládežníckych organizácií. Avšak akékoľvek pôsobenie na mládež je účinné vtedy, keď je založené na realite. Z toho dôvodu je potrebné mládež poznať a na základe toho ju ovplyvňovať. Lepšie znalosti sú nevyhnutnosťou. Internetová, respektíve webová stránka každej zo spomenutých mládežníckych organizácií sa mládeži, ktorá s internetom vyrástla, prihovára rozmanitými cestami. Internet sa teda stáva dôležitým nástrojom participácie.

V prvej kapitole práce už bolo spomenuté, že cieľom výchovy k aktívnemu občianstvu sa stáva vychovať človeka, ktorý pozná svoje práva a povinnosti; pozná práva, ktoré slúžia k uskutočneniu jeho politickej slobody; je zodpovedný za svoje činy; samostatne myslí a aktívne sa zaujíma o dianie v spoločnosti v ktorej sa nachádza. Na tomto základe a na základe výsledkov obsahovej analýzy základných dokumentov vybraných mládežníckych organizácií je možné potvrdiť v úvode práce stanovenú hypotézu, že „mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu“.

V mnohých ohľadoch mládežnícke organizácie pomáhajú mladým ľuďom pri získavaní návykov a hodnôt dôležitých pre výkon demokracie. Nielenže vytvárajú priestor pre aktívnu účasť mladých ľudí na živote spoločnosti, ale umožňujú mládeži

aktívne využívať občianske i politické práva, čím formujú jej politické vedomie, ktoré úzko súvisí aj s hodnotením spokojnosti mladých ľudí s úrovňou demokracie a s rozdielnym chápaním demokracie v spoločnosti.

Výchova k občianstvu je zložitý proces. Plné zapojenie mládeže do občianskeho a politického života predstavuje stále narastajúcu výzvu. Odpoveďou na túto výzvu sa stávajú mládežnícke organizácie, ktoré svojou činnosťou vychovávajú mladých ľudí k účasti na zastupiteľskej demokracii, ku participácii, k poznaniu a využívaniu občianskych i politických práv. Sú štruktúrou, ktorá z pasívnych mladých ľudí vychováva aktívnych mladých občanov, respektíve plnoprávných občanov so všetkými právami a povinnosťami.

Na základe uvedených skutočností je teda možné potvrdiť stanovenú hypotézu práce, že mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu“. Sú aktérmi, ktorí zohrávajú významnú rolu v posilňovaní aktívneho občianstva mládeže. Zároveň potvrdzujú i skutočnosť, že „ mladý človek musí najskôr vymoženosti a povinnosti demokracie zažiť vo svojom osobnom živote, aby ich mohol preniesť do verejného– občianskeho života“²⁰⁷.

²⁰⁷ Miklovičová, A.: *Pozbavení občianstva. Nájdu ho znovu na internete?* In: ZOOM-M, zaostrené na mladých. Časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže. Vydáva Rada mládeže Slovenska, Bratislava, 2/2009, s.12.

Záver

Stále ešte prežívame prechodné obdobie k skutočnej a plnej demokracii, v ktorom mnohé zásadné veci nie sú ešte zakončené, zavŕšené a zabezpečené, naša doba je dosiaľ otvorená do budúcnosti viacerými možnými smermi, a stále sa bojuje o demokraciu.

Mladí ľudia, respektíve mládež ako špecifická skupina bude o niekoľko rokov rozhodovať o budúcnosti celej spoločnosti. V súčasnosti je jej reálnou súčasťou, ktorá môže ovplyvňovať dianie v spoločnosti. Ústrednou témou práce sa tak stalo aktívne občianstvo mládeže, čiže aktívna participácia mládeže v podmienkach Slovenskej republiky.

Práca je rozdelená do troch kapitol. Keďže neexistuje presná, krátka a jednoznačná definícia, ktorá by poskytovala vyčerpávajúcu odpoveď na otázku čo rozumieme pod samotným pojmom „mládež“, sústreďuje prvá kapitola pozornosť na teoretické poznatky o samotnej mládeži a predstaveniu teoretických poznatkov o aktívnom občianstve. Práca narába s mládežou ako s istou časťou mladých ľudí ako vekovo-sociálnou skupinou, ktorá sa vyznačuje všeobecnými a špecifickými biologicko-psychologickými, sociálno-ekonomickými a občiansko-politickými charakteristikami, záujmami a potrebami. Aktívne občianstvo definuje ako aktívnu participáciu občanov v ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a politickej oblasti života.

Obsahom druhej kapitoly práce sa stali politické práva, ktoré bližšie rozoberá. Cieľom výchovy k aktívnemu občianstvu sa v poňatí práce stáva vychovať človeka, ktorý pozná svoje práva a povinnosti; pozná práva, ktoré slúžia k uskutočneniu jeho politickej slobody; je zodpovedný za svoje činy; samostatne myslí a aktívne sa

zaujíma o dianie v spoločnosti v ktorej sa nachádza. Z hľadiska budovania demokratickej spoločnosti a postavenia človeka sa kladie dôraz práve na politické práva, ktoré sú prejavom aktivity človeka v štáte. Proces tranzície dospelujúceho do dospelosti sa teda musí zavíšiť získaním znalostí o demokratickom občianstve, schopností a skúseností uplatňovať svoje politické práva. Stať sa občanom, sa zvyčajne spája s tranzíciou mladých dospelujúcich ľudí do veku dospelosti. Predpokladá sa, že v tomto veku získajú isté znalosti o svojich občianskych a politických právach a taktiež povinnostiach. Osvoja si základné schopnosti na ich využívanie a plnenie.

Posilňovanie občianskych a politických práv mládeže prostredníctvom najrôznejších foriem participácie na občianskom a politickom živote konkrétnej spoločnosti je podstatou mládežníckej organizácie. Na základe obsahovej analýzy základných dokumentov vybraných mládežníckych organizácií je možné toto tvrdenie potvrdiť. Obsahová analýza, ktorá tvorí jadro tretej kapitoly potvrdila i v úvode stanovenú hypotézu práce, že mládežnícke organizácie predstavujú efektívnu formu výchovy mládeže k aktívnemu občianstvu. Poskytujú priestor pre aktivizáciu mládeže. Prostredníctvom nich mladí ľudia participujú na vytváraní občianskej spoločnosti, participujú na spoločenskom živote, získavajú dostatočný podnet k participácii, vychovávajú mladých ľudí k poznávaniu ich politických práv a ich využívaniu.

Výchova k demokratickému občianstvu má za cieľ poskytnúť ľuďom znalosti a schopnosti porozumieť, konať a zaujímať postoje, ktoré im pomôžu zohrávať účinnú úlohu v ich komunite na miestnej, národnej alebo medzinárodnej úrovni. Mládežnícke organizácie svojich členov k tomuto cieľu vedú. Práca splnila svoj cieľ. Overila a zároveň potvrdila stanovenú hypotézu. Okrem toho, nadväzujúc na vyslovené zistenia som dospela k názoru, že vybrané mládežnícke organizácie nielen vychovávajú aktívnych občanov, ale taktiež jednak stabilizujú občiansku spoločnosť tým, že svojou existenciou a pôsobnosťou garantujú zastupiteľskú demokraciu, rozmanitosť, možnosť výberu, a ponúkajú hodnotovú bázu, ktorá mladým ľuďom dáva možnosť stretnutia sa v základných hodnotách života spoločnosti. A jednak spoločnosť menia tým, že zoskupujú a mobilizujú mladých ľudí, pričom hlavným zámerom sa stáva získanie súhlasu s vlastným variantom „politiky“, formujú verejnú mienku.

Samotný proces písania je tvorba svojho druhu, hlbšie hľadanie, širšie a presnejšie porozumenie danej problematike. Rozhodne sa nedomnievam, že som všetko vyriešila, že som povedala posledné slovo. Vychádzajúc z toho, že problematika aktívneho občianstva mládeže nie je dôkladne preskúmaná, a že práca poskytuje

množstvo informácií, ktoré je možné ďalej rozvíjať a analyzovať, možno tento text bude inšpiráciou pre diskusiu alebo polemiku o aktívnom občianstve mládeže. Bude inšpiráciou k zamysleniu sa nad zmyslom a výsledkami úsilia každej novej generácie mládeže.

Literatúra:

6. ADAMOVIČ, K.- KRIŽKOVSKÝ, L. (2002): *Základy politologie*. Praha: C.H. Beck.
7. AKČNÝ PLÁN POLITIKY MLÁDEŽE NA ROK 2005 schválený Uznesením vlády SR č. 216 zo 16. marca 2005.
8. ANGLICKO- SLOVENSKÝ SLOVNÍK YEKC. Základné pojmy z oblasti výskumu, štátnej politiky a práce s mládežou. Koordinátor prof. L. Macháček, SYRS – Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže, Bratislava 2007.
9. BAHURINSKÝ, R. (2006): *Mládež venujúca sa bojovým umeniam ako subkultúra*. Diplomová práca, Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra sociálnej práce, Bratislava.
10. BERGER, P. L. (1991): *Pozvání do sociologie*. Praha: Správa sociálního řízení FMO.
11. BIELA KNIHA EURÓPSKEJ KOMISIE. Nový impulz pre európsku mládež. Bratislava, Iuventa, 2002.
12. BIELIKOVÁ, M.- PÉTIOVÁ, M.(2002): *Životný štýl mládeže v Slovenskej republike*. Ústav informácií a prognóz školstva, Oddelenie analýz a výskumu mládeže, Bratislava.
13. BRESLIN, T., DUFOUR, B.(2006): *Developing Citizens*. London: Hodder Education. In: ZOOM-M, zaostrené na mladých. Časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže. Vydáva Rada mládeže Slovenska, Bratislava, 2/2009.
14. ČEČETKA, J. (1967): *Medziludské vzťahy a zoskupovanie mládeže*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

15. DAHRENDORF, R.(1991): *Moderný sociálny konflikt*. Bratislava: Archa.
16. DŽAMBAZOVIČ, R- KLOBUCKÝ, R. (editori) (1999): *Súčasná subkultúra mládeže*. Zborník príspevkov zo seminára Sekcie sociologickej teórie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV uskutočneného 21. októbra 1998. Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV. Bratislava.
17. HAAPANEN, S.- MISTRÍK, E., et al.(1999): *Kultúra a multikultúrna výchova*. Bratislava: IRIS.
18. HELD, D. : *Demokracie*. In: *Oxfordský slovník světové politiky*, Ottovo nakladatelství, Praha 2000.
19. HOLDEN, C.- CLOUGH, N. (1998): *Children as a citizens*. London : Jessica Kingsley Publishers.
20. HOFBAUER, B. (2004): *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál.
21. CHISHOLM, L.: *Prechody mládeže zo školy do zamestnania a sociálne zmeny v Európe*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995,
22. KATUNINEC, M.- ZÁLEŠÁK, T. (editori) (2006): *Rub a líce demokracie*. Zborník z konferencie uskutočnenej v Trnave 8. novembra 2006. Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.
23. KLÚČOVÉ OBLASTI A AKČNÉ PLÁNY ŠTÁTNEJ POLITIKY vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008-2013.
24. KOGANOVÁ, V.- LEŠKA, D.- MESEŽNIKOV, G. (ed.) (1996): *Demokracia a ochrana ľudských práv: Teória, prax, medzinárodná úprava*. Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy.
25. KOL. AUT. (2005): *Mládežnícka participácia na Slovensku – súvislosti, príklady, nástroje*. Bratislava: Rada mládeže Slovenska.
26. KRESÁK, P. A KOL. (1997): *Občan a demokracia*. Bratislava: Minority Rights group, Slovakia.
27. MACPHERSON, C.B. (1977): *The life and times of liberal democracy*. Oxford: Oxford University press.
28. MACHÁČEK, L. (1995): *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava.
29. MACHÁČEK, L. (1996): *Občianska participácia a mládež*. Bratislava:IRIS.
30. MACHÁČEK, L. (2000): *Sociologické aspekty občianskej participácie a združenia mládeže*. Bratislava: SSS pri SAV.

31. MACHÁČEK, L. : *Občianstvo a občianska spoločnosť: Didaktické dimenzie*. Slovenská politologická revue. Číslo 3, ročník VIII., 2008.
32. MACHÁČEK, L. (2003): *Generačný problém ako spoločný problém generácií*. Bratislava- Trnava: SSS pri SAV sekcia mládeže a SPP pri SAV sekcia pedagogickej sociológie.
33. MACHÁČEK, L. (2005): *Participácia študentov na samospráve stredných a vysokých škôl Slovenska* (sociologický výskum). Bratislava: Iuventa.
34. MACHÁČEK, L. (2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Katedra politológie FF UCM v Trnave, Trnava.
35. MACHOVÁ, J. (2002): *Biologie člověka pro učitelé*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Korolínium.
36. MATOUŠEK, O. (2003): *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
37. MEDZINÁRODNÝ PAKT O OBČIANSKYCH PRÁVACH
38. MICHŇÁK, K.(1996): *Indivídium a spoločnosť*. Praha: Academia.
39. MIKLOVIČOVÁ, A.: *Pozbavení občianstva. Nájdu ho znovu na internete?* In: ZOOM-M, zaostrené na mladých. Časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže. Vydáva Rada mládeže Slovenska, Bratislava, 2/2009.
40. MILL, J. S. (1861): *Considerations on Representative Government*, s. 171-393, In: Eveyyamn's University Library, London: J. M. Dent & Sons, 1910/1972.
41. MILL, J. S. (2001): *O politickej slobode*. Bratislava: Kalligram.
42. *Národná správa o participácii mládeže*. Bratislava, Iuventa, január 2006. Bratislava, Iuventa, január 2006.
43. NEUMANN, S. (1956): *Toward a Comparative Study of political Parties*. Chicago.
44. NOHLEN, D. (ed.)(2001): *Kleines Lexikon der politik*. München: Verlag C. H. Beck.
45. *Občianska spoločnosť. Problémy a perspektívy*. Bratislava, SSS pri SÚ SAV 1991.
46. ONDREJKOVIČ, P.(1995): *Úvod do sociológie výchovy : Teoretické základy sociológie výchovy a mládeže*. Bratislava : Veda.
47. ONDREJKOVIČ, P. (2002): *Globalizácia a individualizácia mládeže*. Bratislava: Veda.
48. PAULÍNIOVÁ, Z.: *Participácia: Definícia pojmu a stav na Slovensku*. In: Pirošík, V.(ed.) (2005): *Participácia v samospráve (Nástroj protikorupčnej*

- politiky). Transparency International Slovensko, Bratislava.
49. PARÍŽSKA CHARTA PRE NOVÚ EURÓPU z 21.11.1990 In: Práva občanov v demokracii. Zborník dokumentov. Bratislava, november 1997. Združenie pre podporu lokálnej demokracie.
 50. PLICHTOVÁ, J. (2004): *Je ľudská prirodzenosť spoločenská?* In: Anthropos. Ľudská prirodzenosť. Časopis pre humanitné a sociálne poznanie, roč. 1, č. 1/2004.
 51. ROŠKO, R. (2000): *Slovensko na konci tisícročia*. Bratislava: Veda.
 52. ŘÍČAN, P. (2004): *Cesta životem*. Praha: Portál.
 53. ŘÍCHOVÁ, B. (2000): *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické věde*. Praha: Portál.
 54. SEDOVÁ, T. (ed.): *Sociálne vedy a humanistika očami mladých*. Zborník zo stretnutia v Třešti 14.- 16. 3. 2005. VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. Bratislava 2006.
 55. SEKOT, A. (2006): *Sociologie v kostce*. Brno: Paido.
 56. SLOVNÍK VÝCHOVA K DEMOKRATICKEMU OBČIANSTVU, cesta vzájomného porozumenia. Koordinoval prof. Ladislav Macháček Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže v Bratislave. Bratislava 18.1.2007.
 57. SOCIOLOGIA, 23, 1991, č. 1-2.
 58. STAFSENG, O.: *Kritika vágných teorií o postmodernosti a mládeži*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995.
 59. SVENNSON, P. (1995): *Teorie demokracie*. Brno: CDK.
 60. SZABÓ, M.: *Nové faktory politickej socializácie mládeže*. In: Macháček, L.: *Individualizácia mládeže a modernizácia spoločnosti*. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 1995,
 61. ŠTRASBURG 17. 9. 2004, CDEJ (2004) 13, Európsky riadiaci výbor pre mládež (European steering committee for youth), 33. zasadanie Budapešť, 11. a 13. 10. 2004, Európske centrum mládeže. Lasse Siurala: Európsky rámec mládežníckej politiky.
 62. TÓTH, R. (1994): *Základy politológie*. Bratislava: SPN.
 63. TÓTH, R. (2001): *Základy politológie*. Človek v politike. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. IV. Vydanie.
 64. ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, zákon č. 460/1992 Zb.

65. ÚSTAVNÝ ZÁKON 23/1991 Zb. z 9. januára 1991, ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.
66. VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV prijatá a vyhlásená rezolúciou Valného zhromaždenia 217 A (III) z 10. decembra 1948.
67. ZÁKON 211/2000 Z.z. zo 17. mája 2000 o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)
68. ZÁKON 85/1990 Zb. z 27. marca 1990 o petičnom práve (aktualizované úplné znenie - stav k 5. 11. 2007).
69. ZÁKON 84/1990 Zb. z 27. marca 1990 o zhromažďovaní práve.
70. ZÁKON 83/1990 Zb. o združovaní občanov (aktualizované úplné znenie - stav k 27. 5. 2008)
71. ZMLUVA O EURÓPSKEJ ÚNII (s úplným znením Zmluvy o založení európskeho spoločenstva). Bratislava, 1998.
72. ZOOM-M, zaoštréné na mladých. Časopis o mládežníckej politike. Vydáva Rada mládeže Slovenska a Juventa Bratislava, 4/2005.

Internetové zdroje:

http://www.mladez.sk/zazito/?page_id=19

http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/O-nas/1_3_STANOVY_SZ_2008.pdf

http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/9_Program_SZ.pdf

<http://www.stromzivota.sk/sk/ako-sa-stat-clenom.html>

<http://www.stromzivota.sk/sk/rada-stromu-zivota.html>

<http://www.stromzivota.sk/sk/kluby-sz.html>

<http://www.zksm.sk/zksm/vseobecne-dokumenty-zksm/stanovy/>

<http://www.zksm.sk/zksm/kto-sme/ciele/>

<http://www.zksm.sk/zksm/kto-sme/ako-sa-stat-clenom-zksm/>

http://youth.redcross.sk/index.php?id=cetest_firstpage1

<http://youth.redcross.sk/index.php?id=239>

<http://www.mladi.eu/sk/25/Narodna-rada-SR>

<http://www.mladi.eu/sk/118/Zmluva-o-vzajomnej-spolupraci>

<http://www.mladi.eu/sk/30/Stanovy-MSD><http://www.mladi.eu/sk/-1/Uvod>

<http://www.mmpbb.szm.sk/>

http://www.iuventa.sk/index.php?www=sp_detail&id=129

www.syrs.org

<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=69>

www.activecitizen.ie

<http://www.viaiuris.sk/vybrane-pravne-predpisy/pakt-o-obcianskych-pravach/>

http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/voting_rights_for_debate_in_europe/

http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/voting_rights_up_for_discussion/

http://www.duf.dk/home/key_issues/votes_at_16/five_good_reasons/

http://www.mladez.sk/buxus/generate_page.php?page_id=29